

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE FİNANS PROGRAMI**

**KAMUSAL SERMAYENİN KATILIM BANKACILIĞINA
GİRMESİNİN SEKTÖRÜN PERFORMANSINA ETKİSİ:
TÜRKİYE KATILIM BANKACILIĞINA YÖNELİK BİR PANEL
VERİ ANALİZİ**

Soner AKIN

**Danışman
Doç. Dr. Selim DURAMAZ**

MANİSA -2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kamusal Sermayenin Katılım Bankacılığına Girmesinin Sektörün Performansına Etkisi: Türkiye Katılım Bankacılığına Yönelik Bir Panel Veri Analizi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/08/2021

Soner AKIN

ÖZET

KAMUSAL SERMAYENİN KATILIM BANKACILIĞINA GİRMESİNİN SEKTÖRÜN PERFORMANSINA ETKİSİ: TÜRKİYE KATILIM BANKACILIĞINA YÖNELİK BİR PANEL VERİ ANALİZİ

Günümüz dünyasında küreselleşmenin de etkisiyle ulus içinde yapılan ticaretin yanı sıra uluslararası ticaret de her geçen gün artarak devam etmektedir. Tüm dünyada ulusal bazda ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen ticari hareketliliklerde KOBİ'ler (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) önemli unsurlardan bir tanesidir. Ülke ekonomilerinin önemli bir taşıyıcısı konumunda olan KOBİ'ler ile ulusal ve küresel bazda gerçekleşen bu ticarete ülke olarak öne geçmek, sürdürülebilirliği sağlamak, dış ticarete artı vermek için işletmelerinizin de güçlü olması gerekmektedir. KOBİ'lerin ve dolayısıyla ülke ekonomilerinin bu niteliklere sahip olabilme noktasındaki en önemli dayanakları güçlü bir finansal yapıdır. Kendi öz sermaye güçlerinin yetmediği zamanlarda finansman ihtiyaçlarının zamanında ve uygun koşullarda karşılanması için tüm dünyada bankacılık sistemi aktif rol oynamaktadır. Finans sektörünün en önemli aktörü olan bankaların yurt içinden veya yurt dışından buldukları finansmanlar ile işletmelere sermaye aktarımı yapması sayesinde işletmeler ulusal veya uluslararası düzeyde rekabet gücü yakalayabilmektedirler.

Son dönemde ülkemizde konvansiyonel bankaların yanı sıra katılım bankaları da finansman alanında adından söz ettirmeye başlayarak her geçen yıl reel sektöre verdiği desteği arttırmaktadır. Yakın bir sürece kadar sadece özel ve yabancı sermayeli bankaların hâkim durumda olduğu Türkiye Katılım Bankacılığı sektörüne kamu otoritesinin sektördeki canlanmaya ve artan hacme kamu otoritesi de kayıtsız kalmayarak son dönemde hızlı şekilde sektöre giriş yapması ile sektörün konvansiyonel sistemle arasındaki farkı kapayarak sektöre kamusal sermayenin girişinin sektöre bir dinamizm kazandırması durumu ortaya çıkmıştır. Bu sürecin performans göstergeleri ile yıllar itibarıyla gözlenmesi amacıyla hareketle çalışmada kamusal sermayeli katılım bankalarının sektöre girişinin ortaya çıkardığı etkinin ölçülmesi amacıyla çalışmada 2010: Q1-2020: Q3 yılları arasındaki veriler ile dinamik panel veri analizi yöntemi kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda kamusal sermayenin sektöre girmesinin olumsuz etki ortaya çıkardığı yapılan analizler sonrasında gözlenmektedir. Buradan hareketle kamu sermayeli

katılım bankalarının daha çok yaygınlaşarak ölçek ekonomisi etkisi yaratmasıyla sektöre olumlu katkı sağlayabilir. Aynı zamanda Kamu katılım bankaları devlet otoritesini kullanarak yurt içi ve yurt dışından daha çok kaynak temin edebilir. Bu bağlamda da avantaj sağlayarak sektöre önemli bir katkı ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

THE IMPACT OF PUBLIC CAPITAL TO PARTICIPATION BANKS ON SECTORAL PERFORMANCE: A PANEL DATA ANALYSIS OF TURKISH PARTICIPATION BANKING

In today's world, with the effect of globalization, international trade continues to increase day by day as well as the trade done within nation. SMEs (Small and Medium Sized Enterprises) are one of the important elements in commercial activities carried out on a national and international level all over the world. The operations must also be strong to get ahead as a country in this trade, which takes place on a national and global basis, with SMEs an important drivers of the economies, to ensure sustainability and to increase foreign trade. A strong financial structure is the most important basis for SMEs, and therefore national economies, to have these qualifications. The banking system plays an active role all over the world in order to meet the financing needs on time and under appropriate conditions when their own equity capital is not sufficient. Businesses can achieve competitive power at national or international level thanks to the financing of the banks, which are the most important actors of the financial sector, by transferring capital to enterprises with the financing they find from abroad.

Recently, participation banks, as well as conventional banks, have started to make a name for themselves in the field of financing, increasing their support to the real sector every year. The Turkish participation banking sector, which until recently was dominated by only private and foreign-owned banks, the rapid entry of the public authority to the sector's revival and increasing volume in the last period, closing the gap between the sector and the conventional system and providing a dynamism to the sector gain has occurred. With the aim of observing this process over the years with performance indicators, analyzes were carried out using the dynamic panel data analysis method with the data between the years 2010: Q1-2020: Q3 in order to measure the effect of the entry of state-owned participation banks into the sector. As a result of the study, it is observed after the analyzes that the entry of public capital into the sector has a negative effect. From this point of view, state-owned participation banks can make a positive contribution to the sector by becoming more widespread and creating an economy of scale effect. At the same time, public participation banks can obtain more resources from domestic and abroad by using the state authority. In

this context, it is thought that it will make an important contribution to the sector by providing an advantage.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜNE GENEL BAKIŞ VE TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞI

1.1. İslam İktisadına Yönelik Kavramsal Çerçeve.....	3
1.1.1. İslam İktisadının Tanımı	3
1.1.2. İslam İktisadının Temel İlkeleri	6
1.2. Katılım Felsefesinin Doğuşu ve Kavramsallaşması	8
1.3. Katılım Bankacılığı ve Tarihsel Gelişimi	9
1.3.1. Dünya’da Katılım Bankacılığı Doğuşu ve Gelişimi.....	9
1.3.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	10
1.4. Türkiye’ deki Özel Sermayeli Katılım Bankaları	12
1.4.1. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	13
1.4.2. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	14
1.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	15
1.5. Türkiye’deki Kamu Sermayeli Katılım Bankaları	15
1.5.1. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	16
1.5.2. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	17
1.5.3. Emlak Katılım Bankası A.Ş.	18
1.6. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Başlıca Güncel Karşılaştırmalı Finansal Rasyoları	20
1.6.1. Sermaye Yeterlilik Rasyosu	20
1.6.2. Likidite Oranı	21

1.6.3. Aktif Kalitesi	23
1.6.4. Gelir-Gider Yapısı	24
1.6.5. Bilanço Yapısı	26

İKİNCİ BÖLÜM

PANEL VERİ ANALİZİ

2.1. PANEL VERİ ANALİZİ	27
2.2. YATAY KESİT BAĞIMLILIĞI	29
2.3. Panel Birim Kök Testleri	30
2.3.1. Birinci Nesil Panel Birim Kök Testleri.....	30
2.3.2. İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri	31
2.4. Dinamik Panel Veri Modeli	32
2.4.1. Arellano ve Bond'un Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi.....	33
2.4.2. Arellano ve Bover Tahmincisi.....	34
2.4.3. Dinamik Panel Veri Modeline İlişkin Testler	36
2.4.3.1 Birim Etkilerinin Testi	36
2.4.3.2. İçsellik Testi	37
2.4.3.3.Araç Değişkenlerin Geçerliliğinin Testi	37
2.4.3.4. Arellano ve Bond'un Otokorelasyon Testi	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ ETKİLİ OLAN FİNANSAL FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ

3.1. LİTERATÜR.....	39
3.2. VERİ SETİ	44
3.3. BİRİM KÖK ANALİZİ	51
3.4. MODEL SPESİFİKASYONU	52
3.5. MODEL TAHMİN SONUÇLARI.....	57
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	88
KAYNAKÇA.....	92

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Kuveyt Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	13
Tablo 2: Albaraka Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	14
Tablo 3: Türkiye Finans Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	15
Tablo 4: Ziraat Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	17
Tablo 5: Vakıf Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	18
Tablo 6: Emlak Katılım Bankası Ortaklık Yapısı	19
Tablo 7: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Sermaye Yeterlilik Rasyoları Karşılaştırılması	21
Tablo 8: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Likidite Oranları	22
Tablo 9: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Aktif Kalitesi	24
Tablo 10: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Gelir-Gider	25
Tablo 11: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Bilanço Yapısı	26
Tablo 12: 2020 Yılı İtibariyle Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	44
Tablo 13: Katılım Bankalarına İlişkin Finansal Değişkenler	46
Tablo 14: Finansal Rasyolara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	47-48
Tablo 15: Pearson Korelasyon Matrisi	49
Tablo 16: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları	50
Tablo 17: CADF Birim Kök Test Sonuçları	51
Tablo 18: Model 1 ve Model 13 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	58
Tablo 19: Model 2 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları	60
Tablo 20: Model 3 ve Model 15 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	62
Tablo 21: Model 4 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları	63
Tablo 22: Model 5 ve Model 17 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	64
Tablo 23: Model 6 ve Model 18 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	65
Tablo 24: Model 7 ve Model 19 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	66
Tablo 25: Model 8 ve Model 20 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	67
Tablo 26: Model 9 ve Model 21 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	68
Tablo 27: Model 10 ve Model 22 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	69
Tablo 28: Model 11 ve Model 23 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	70
Tablo 29: Model 12 ve Model 24 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	71
Tablo 30: Model 25 ve Model 37 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	72
Tablo 31: Model 26 ve Model 38 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	74
Tablo 32: Model 27 ve Model 39 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	76
Tablo 33: Model 27 ve Model 40 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	77
Tablo 34: Model 29 ve Model 41 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	78
Tablo 35: Model 30 ve Model 42 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	79
Tablo 36: Model 31 ve Model 43 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	80
Tablo 37: Model 32 ve Model 44 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	81

Tablo 38: Model 33 ve Model 45 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	82
Tablo 39: Model 34 ve Model 46 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	84
Tablo 40: Model 35 ve Model 47 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	85
Tablo 41: Model 36 ve Model 48 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin	86
Tablo 42: Sonuçlara İlişkin Özet Tablo	87

KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions – İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Genişletilmiş Dickey Fuller Testi
AR	: Otoregresif Süreç
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CADF	: Yatay Kesit Geniletilmiş Dickey Fuller Testi
CAMELS	: (C) Sermaye Yeterliliği, (A) Aktif kalitesi, (M) Yönetim kalitesi, (E) Karlılık, (L) Likidite, (S) Piyasa Riski Duyarlılığı
CIPS	: Cross-Sectionally Augmented IPS
EKK	: En Küçük Karaler
GMM	: Genaralized Method of Moment
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IDB	: İslam Kalkınma Bankası – Islamic Development Bank
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
NCB	: The National Commercial Bank
NPF	: Performans Dışı Finansman Performansı
ÖFK	: Özel Finans Kuruluşları
ROA	: Aktife Göre Getiri
ROE	: Sermayeye Göre Getiri
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi

GİRİŞ

Uluslararası ticaret küreselleşmenin etkisiyle hızla büyümekte ve dünyanın hemen her bölgesinde etkilerini kuvvetli bir şekilde göstermektedir. Ülkeler arasındaki ticaret pazarları ve ekonomik ilişkiler genişleyip büyümekte ve ülkeler daha da birbirine bağımlı hale gelmektedirler (Metin ve Akcan 2017: 258). Bu ticari sürecin finansal olarak da desteklenmesi, finans kuruluşları ve kamusal otoriteler tarafından sunulan desteklerin gerek ulusal gerekse küresel ticaret aktörlerine zamanında ve yeterli bir şekilde aktarılması büyük önem taşımaktadır. Nitekim uluslararası ticarete ülkelerin geride kalmaların en önemli sebeplerinden biri sermaye yetersizliği olarak görülmektedir. Ülkelerin finans sistemlerinin gelişmişlik seviyeleri sermaye yetersizliği ile paralellik göstermektedir. Ülkelerde bulunan işletmeler için kaynak temini noktasında finans sistemleri oldukça önemli konumdadır.

Ülkemizde de yakın dönemde finans sisteminde yapılan reform ve bu sistemin sağlam temeller üzerine oturtulması olumlu sonuçlar doğurmuştur. Bankacılık sisteminde son dönemde adından söz ettirmeye başlayan “Katılım Bankacılığı” da bu olumlu sonuçlara ciddi katkı sağlamaktadır. 1980’lerden bu yana ülkemizde halihazırda faaliyetlerine devam eden katılım bankacılığına yakın dönemde kamu otoritesinin de giriş sağlaması sektörde heyecan yaratmıştır. Kamusal sermayenin sektöre girmesi ile beraber İslami açıdan hassasiyetlere sahip yatırımcıların kamusal sermayenin sektöre sunacağı güven ortamı ile katılım bankacılığı alanına daha çok yönelmesi, böylelikle sektörün toplam bankacılık sistemi içindeki payının artması öngörülmektedir. Buradan hareketle kamusal sermayenin katılım bankacılığına girişi sonrasındaki süreç çalışmada değerlendirilmiş, ekonometrik yöntemlerle analizler gerçekleştirilmiş ve böylelikle konuyla ilgili sektöre ve literatüre yönelik bir bilgi kaynağı sunulması hedeflenmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde Katılım Bankacılığına genel bir bakış ve Dünya ve Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün doğuşu ve tarihçesi üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’de halen faaliyette olan kamu ve özel sektöre ait Katılım Bankalarından bilgiler sunulmaktadır. Sonraki bölümlerde ise kamu sermayeli katılım bankalarının sektöre girişinin ortaya çıkan etkilerinin ölçülmesi için 2010: Q1 – 2020: Q3 yılları arasındaki veriler ile dinamik panel veri analizi yöntemiyle analizler gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemler içerisinde Türkiye’de faaliyet

gösteren katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan finansal faktörler incelenmiş ve kamu bankalarının sisteme katılımının etkisi ortaya konulmuştur.

Son bölümde ise analiz sonuçları kapsamlı bir şekilde sunulmuştur. Finansal değişkenler aktif karlılık ve öz kaynak karlılığı olarak ayrı ayrı değerlendirilmiş ve değişkenlerin sürece katkısı anlamlı veya anlamsız olarak detaylıca incelenmiştir. Kamusal katılım bankalarının sektöre giriş yapmasıyla sektördeki finansal değişkenlerin ne yönde etkilendikleri ortaya çıkarılarak sektördeki oyuncuların nerelere dikkat ederek devam etmeleri yönünde öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜNE GENEL BAKIŞ VE TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKACILIĞI

1.1. İslam İktisadına Yönelik Kavramsal Çerçeve

İnsanlar, dünya tarihi süresince üretim ve tüketim faaliyetlerini düzenleyen oluşumlar, müesseseler kurmuşlardır. Bu kurumların düzenlediği iktisadi çalışmalarla temel gereksinimlerini karşılamaya çalışmışlardır. Bu kapsamda katılım bankacılığının temelini oluşturması noktasında, bölüm içinde İslam iktisadının tanımı ve temel ilkeleri ayrı başlıklar altında değerlendirilmektedir.

1.1.1. İslam İktisadının Tanımı

Ticari anlamda kar; alım satım arasındaki fiyat farkı olarak ifade edilmektedir. Alınan mal ya da emtianın üzerine bir bedel koyularak satılması neticesinde oluşan fark olarak belirtilebilir. Genel olarak bu tanımla ifade edilebilecek olsa da kârın tanımı ve kapsamı, herkesin üzerinde rahatça uzlaştığı bir kavram değildir. Hasıla ile maliyet arasındaki her fazlalık, İslam İktisadi düşüncesinde de kâr olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla kâr İslami açıdan, meşru olan ve meşru olmayan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Meşru kâr, fikhî olarak “müsaade edilen tasarruflardan elde edilen fazlalık” iken, gayri meşru kâr, “faiz, haram varlıkların ticareti ve batıl sözleşmeler” gibi haram ihtiva eden tasarruflarla elde edilmektedir. Dünyadaki faizsiz finans kurumlarınca esas olarak kabul edilen FFS47 (Faizsiz Finans Standardı)’ ye göre kâr “sermaye veya maliyete ek olarak sağlanan fazlalık” olarak tanımlanmaktadır. İslam İktisadı, akli metodolojinin¹ yanında nakli bir metodoloji daha kullanması ile diğer iktisadi sistemlerden farklılaşmaktadır. Yani, İslam’ın iktisada dair emir ve yasakları da süreç içinde dikkate alınmaktadır (AAOIFI, 2018: 1104-1110) (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions – İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu).

İnsan hayatı için gerekli geçim vasıtaları olan zorunlu ihtiyaçların karşılanması zarureti iş bölümünü, iş bölümü ise zamanla alışverişi gerekli kılmıştır. Bu bağlamda alışveriş toplumun bazı kesimleri için yapılması şart olan durum yani

¹ Kur’an-ı Kerimde, aklı kullanmak 47 kez, düşünmek ise 16 kez geçmektedir. (Altuntaş, ve diğerleri, 2008 s. 13-20)

vecibe (*farz-ı kifaye*) olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığından kâr, insan ihtiyaçlarının karşılama niyeti ile yapılan ticaretin bir neticesidir. Öz sermayesi ile alım satan yapan kişinin kar ile karşılaşabileceği gibi zararla da karşılaşabilir. Mal alım satımında alıcı ve satıcı arasında menfaat uyumu olmalıdır. Elinde mal bulunduran taraf bunu satarak paraya ulaşmak istemekte elinde para bulunduran ise malı alarak mala olan ihtiyacını karşılamak istemektedir. Bu sebeple tarafların tamamı kazançlı olmaktadır.

İslam'ın ekonomik faaliyetler konusundaki yaklaşımları dikkate alındığında kâr, başkalarının zararına olmayan, yani içinde “kul hakkı” bulunmayan, İslam dini tarafından yasaklanmamış ticari faaliyetlerden elde edilen, “meşru kâr” ya da “helal kazanç” tır. Aksi ise istenmeyen gayri meşru kârdır. Meşru kâr ve gayri meşru kâr olarak kabul edilen faaliyetler, muameleler ve bunların gerekçeleri bundan sonraki paragraflarda tartışılmaktadır.

İslam'a göre insanın varlık sebebi, Tevhit İnancına uygun olarak temellendirilmektedir. Öncelikle “Kelime-i Tevhit” ile yani Allah(cc) zatında, sıfatlarında ve Rab oluşunda bir ve tek olduğunu hem zihin hem de kalp yoluyla kabul edilmesiyle tüm yaratıcılar reddedilmekte, sadece Allah'ın (cc) otoritesi kabul edilmektedir. Kelime-i Tevhit, Allah(cc) ile yarattıkları arasındaki tüm ilişkileri belli bir ahenk ve düzen içinde yürütecek sistemin kabulüne dair atılan bir imza olarak düşünülebilir. Allah(cc), insana kendisinin yeryüzünde halifesi olduğunu,² yeryüzünde ne varsa onun için yarattığını,³ ona yeryüzünü imar etme görevi verdiğini,⁴ ondan kendisine kulluk yapmasını istediğini⁵ ve dünyada yapıp ettiklerinden dolayı hesaba çekileceğini⁶ hatırlatmıştır. (Altuntaş, ve diğerleri, 2008) Yeryüzü bir bakıma Allah(cc) emaneti olarak insana bırakılmış, Allah(cc)-insan, insan-insan ve insan-eşya arasında ilişkiler kulluk ve adalet⁷ ekseninde İslam'ın iki ana kaynağı Kur'an ve İslam

² Bakara, 2/30; “Hani, Rabbin meleklere, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti. Onlar, “Orda bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek seni tespih ve takdis ediyoruz” demişlerdi. Allah da “Ben sizin bilmediğinizi bilirim” demişti.”

³ Bakara 2/29; “O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yükselip onları yedi gök halinde düzenleyendir. O her şeyi hakkıyla bilendir”

⁴ Hud, 11/61; “Semüd Kavmine de Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki:” Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilâhınız yok. O, sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbin yakındır ve dualara cevap verendir.”

⁵ Zariyat, 51/56; “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”

⁶ Zilzâl, 99/7-8 “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükafatını görecektir, kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”

⁷ Hadid, 57/25; “And olsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik beraberinde kitabı ve mizanı(ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler. Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan

Peygamberi Hz. Muhammed-Resûlullah (SAV) sünneti ile doğrudan hüküm bulunmayan alanlar ise yine bu iki kaynak esas alınarak İcma-ı Ümmet ve Kıyas-ı Fukahâ⁸ ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin amacı, insanın ve içinde bulunduğu toplumun yaradılış gayesine uygun bir hayat yaşaması, dünyayı imar ederek dünya ile ahiret saadetine ulaşmasıdır. Kârın kaynağı, tarafları ve kârı oluşturan iktisadi yapı da dolayısıyla bu düzenlemelerin dışında değildir. Yani, İslam'ın koyduğu helaller ve haramlara ekonomik hayat için de geçerlidir. İnsanların birbirleri ile ilişkilerinden, ekonomik faaliyetlerinde, alışverişlerinde adalet kavramının gereği olarak “kul hakkına” dikkat edilmesi istenmektedir.

İslam, ekonomik faaliyetler noktasında aşırı ve gereksiz tüketimi, israfı da yasaklamaktadır.⁹ Buna göre insan sınırsız ihtiyaçlarını tatmini ile değil, aksine meşru ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan biridir. Allah(cc)'nın şükreden kullarına nimetlerini artıracığını ifade etmesi¹⁰ tabiattaki kaynakların kıt olamayacağına bir işaret olarak anlaşılmaktadır. İslam, üretimi, tüketimi, mal transferini, alışverişi, ödeme araçlarını, para ve fonksiyonlarını, sözleşmeleri, mal ve eşya üzerindeki insan tasarruflarını bütüncül bir sistem içinde ele almaktadır. Bu sistem, insanın meşru ihtiyaçlarını karşılayacak kadar geniştir. İslam, insanın bedenine zarar veren pis ve necis şeyleri,¹¹ toplumu, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik açıdan ifsat eden, adaleti engelleyici birtakım uygulamaları yasaklanmıştır. Kur'an'da haram olanlar açıklanmış,¹² haram oluşuna dair delil bulunmayanların helal olduğu ayetle¹³ hatırlatılmıştır. Bu husus, “eşyada asıl olan ibâhadır (helalliktir)” şeklinde genel bir hukuk kuralına dönüşmüştür. Bütün olarak bakıldığında haram olarak yasaklananlar çok kısıtlı, helal dairesi de meşru ihtiyaçlar için oldukça geniştir.

demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar). Allah da kendisine ve Resûllerine gayba inanarak yardım edecekleri bilsin. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir.

⁸ İcma-ı Ümmet; Ümmetin bir mesele hakkında ittifak etmesidir. Kıyas-ı Fukaha ise bir hadisenin kitap, sünnet ve icma-ı ümmetle sabit olan hükmünü tam benzerinde de içtihat yoluyla ispat etmektir.

⁹ Araf; 7/31; “Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyeceğin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmeyiz.”

¹⁰ Fatır, 35/30; “Allah, kendilerine mükâfatlarını tam olarak versin ve kendi lütfundan daha da artırsın diye böyle yapar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, şükürün karşılığını verendir.

¹¹ Maide, 5/5; “Bugün size temiz ve hoş şeyler helâl kılındı, kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helâl, onlarınki de size helâldir...”

¹² En'am, 6/119; “Allah, yemek zorunda kaldığınız dışında size neleri haram kıldığını tek tek açıklamışken, üzerine adının anıldığı hayvanları yememenizin sebebi nedir. Gerçekten birçokları nefislerinin arzularına uyarak bilmeden(halkı)saptırıyorlar. Şüphesiz senin Rabbin haddi aşanları çok iyi bilir.”

¹³ Araf, 7/32; “De ki: Allah'ın kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızkı kim haram kılmıştır? De ki: Bunlar dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için ayetleri ayrı ayrı açıklıyoruz.

1.1.2. İslam İktisadının Temel İlkeleri

İslam dini, ticari ilişkilerde de karşılıklı rızaya çok önem vermiş, insanların mallarını batıl yollarla ele geçirmeyi yasaklamıştır.¹⁴ Malların karşılıklı rızaya dayalı olarak, ancak ticaretle el değiştirilmesi prensibi ile Resûlullah (SAV)'in uygulamaları, piyasa sisteminin tanındığını¹⁵ ve piyasanın doğal akışına hile, aldatma vb. suni müdahalenin¹⁶ kimden gelirse gelsin uygun görülmediğini göstermektedir. Bundan dolayıdır ki, İslam'ın ilk döneminden beri kamu düzeninin korunması için görev yapan "Hisbe"¹⁷ teşkilatının görevleri arasında piyasa realiteleri ile uyuşmayan ölçü, tartı, para ayarı ve fiyatların denetlemesi de bulunmaktadır (Kallek, 1998: 133). Bu kapsamda İslam iktisadı prensiplerine göre tıpkı serbest piyasa şartları çerçevesinde olduğu üzere malı arz edenlerle malı talep edenlerin bulunduğu ortamda talep ve arzın miktarı ile ilgili malın fiyatı belirlenir. Burada önemli olan husus piyasa dışından bir müdahalenin olmamasıdır, piyasanın kendi içinde çalışmasıdır (Ersoy, 2015: 44- 48).

Büyük Selçuklu Devleti devrinin İslam alimi, filozofu, mutasavvıfı ve müderrisi Gazâlî, alışverişin kâr etmek için yapıldığını, satıcının alıcının zayıf durumunu istismar etmeyerek kâr konusunda mutedil davranmasını, piyasa kâr haddi ile yetinmeyi ahlaki bir davranış olarak kabul ederek, 1/3 oranını aşan bir kâr haddinin alıcı için "muhayyerlik hakkı"¹⁸ tanıyacağını ifade etmektedir. Alıcı, fazla ödemeye razı olsa bile bunu kabul edilmemesinin *ihsan* olarak sayılacağı, az kârla satışın satışları artırarak berekete vesile olacağına işaret ederek bu noktada Resûlullah (SAV) dönemindeki benzer uygulamalara dikkat çekmektedir (Gazâlî, 1973: 208-210).

İslam anlayışında kumar ile garar yasaklanan işlemler arasındadır.¹⁹ Bir anlaşmada hakketmediği kazanıma sebep olacak seviyede bilinmezlik ve belirsizlik

¹⁴ Nisa, 4/29; "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak Karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir."

¹⁵ Halk Hz. Peygamber'e (sav) müracaatla: "Ey Allah'ın Resulü, fiyatlar yükseldi, bizim için fiyatları siz tespit edin" dediler. Resulullah (sav) onlara şu cevabı verdi: "Fiyatları koyan Allah'tır. Rızıkı veren, artırıp eksiltene O'dur. Ben ise, hiç kimse benden ne kan ne de mal hususunda hak talebinde bulunmaz olduğu halde Allah'a kavuşmamı diliyorum." (Kütübü-s Sitte, Bey, 377)

¹⁶ Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre "Resûlullah (sav) pazarda tahıl satan birinin yanına uğradı. Tahıl öbeğine elini sokunca parmakları ıslandı. Ey satıcı bu ne hal diye sordu. Adamin, yağmurda ıslandı ey Allah'ın Resulü, cevabına karşı o, ıslak kısmını üzerine koysan da insanlar onu görse olmaz mı? Bizi aldatan bizden değildir" buyurdu. (en-Nevevi, 2016 s. 172; Cilt 2)

¹⁷ Hisbe, İslam toplumlarında genel ahlaki ve kamu düzenini koruma ve denetleme faaliyetini ve bununla görevli resmi kuruluştur.

¹⁸ Muhayyerlik hakkı; alış-veriş yapan taraflardan birinin ya da her ikisinin akdi kabul veya fesih hakkı olarak tanımlanır.

¹⁹ Maide, 5/90, Bakara, 2/219

bulunuyorsa bu anlaşmalar bey'u'l-garar²⁰ olarak ifade edilmektedir. (Dönmez, 1996: 366). Garar, haksız yoldan kazanç edinmeyi yasaklayan ve kınayan ayetler kapsamında değerlendirilmektedir.²¹ Kumarda iki taraflı tam bilinmezlik söz konusu iken gararda tek taraflı bilinmezlik bulunmaktadır. Bu işlemlerde bir taraftan diğerine mal transferi gerçekleşirken, kumarda bu mal için bir ödeme yapılmaz, gararda ise bedel ödenmekte ise de teslim edilecek malla ilgili öngörülme riskleri bulunmaktadır. Bir taraf kazanmakta, diğer taraf kaybetmektedir. “Sudaki balığı satın almayınız. Çünkü bu garardır.” şeklindeki hadis-i şerif, bizlere garar olgusunu anlatmaktadır.²² Sudaki balığa ilave olarak havadaki kuş, kaçmış hayvan, hayvanın karnındaki cenin vb. örnekler artırılabilir. Para ve sermaye piyasası ürünlerinden imtiyazlı hisse senetlerinin çıkarılması ve ticareti, hisse senetlerinin açığa satışı, döviz kurları üzerine yapılan swap sözleşmeleri, kaydî şekilde sonuçlandırılan türev sözleşmeleri ve geleneksel ticari sigorta sözleşmelerinde de garar izine rastlanılmaktadır. Kumar ve kumar kapsamına giren garar, akdi batıl (geçersiz), girmeyen garar ise akdi fasit (kusurlu) kılmaktadır (Bayındır, 2015: 36).

İslam iktisadı açısından incelenmesi gerekli en önemli konuların arasında faiz unsuru da yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim ekonomik ilişkilerde, ticaretle olması gereken sınırları net bir şekilde ortaya koymuştur. Kur'an-ı Kerim dört farklı surede, yedi ayette faizin (riba) yasaklandığı bildirilmektedir.²³ Bu doğrultuda faiz olgusunun ahlaki değerlere zarar verdiği ve Müslümanlara faizle ticaretten ve her türlü iş sürecinden uzak durmaları gerekliliği emredilmiştir (Duramaz, 2020: 50). Bu ayetlerle, alışverişin helal, faizin haram kılındığı, alışverişin faizden farklı olduğu, gerçekten inanmış kimselerin Allah'tan (cc) ittika ederek faizi bırakmaları gerektiği, böyle yapmadıkları takdirde de Allah(cc) ve Resulü ile savaşa girdiğinizi bilin tehdidi ile faizin ne büyük bir yasak kapsamında olduğu bildirilmiştir. Diğer büyük günahlarla ilgili böylesi dehşetli tehditler söz konusu değildir (Uludağ, 1988: 48). Yine Resûlullah (SAV) ribayı (faizi) alana da verene de şahitlik edenlere ve yazana da lanet etsin buyurmuştur (en-Nevevi, 2016 s. 201; Cilt 1). Yine bir hadiste, “Borç verene menfaat sağlayan her karz (borç) sözleşmesi faiz işlemidir.” ve “Faiz, ancak vadeli işlemlerde söz konusu olur.” hadis-i şerifleri, Kur'an'da faizin değerlendirildiği ayetlerden biri

²⁰ Belirsizlik bulunan akitlerdir. Tarafların akit sırasında neyi, nasıl hangi şartlarda sattığını veya aldığını bilmesi gereklidir. Bunların olmadığı akitler “bey'u'l-garar” (garar satışı) olarak değerlendirilir.

²¹ Bakara, 2/188; Nisa, 4/29; Tevbe, 9/34

²² Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/288.

²³ Bakara, 2/275, 276, 278, 279; Ali İmran, 3/130; Nisa, 4/161 ve Rum, 30/39

olan Bakara suresi 2/275 ayetiyle birlikte ele alındığında faiz hem kredi işlemi hem de bu kredi işleminden sağlanan gelir olarak anlaşılmaktadır (Bayındır, 2015: 29).

1.2. Katılım Felsefesinin Doğuşu ve Kavramsallaşması

Dünya literatüründe genel olarak “Faizsiz Finans”, “Faizsiz Bankacılık”, “Kâr- Zarar Ortaklığı Bankası” ve “İslami Bankacılık” gibi farklı isimlerle de anılan “Katılım Bankacılığı” kavramı dünya genelinde yaklaşık 60 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu kavram dünyada olduğu üzere Türkiye’de tarihsel gelişim süreci içinde farklı isimlerle anılmıştır. Başlangıçta “Özel Finans Kurumları”²⁴ olarak ifade edilen bu kuruluşlar, yurt dışındaki işlemlerinde, isimlerinden dolayı sorunlar yaşaması ve banka olarak algılanmamaları gibi nedenlerle zamanla “Faizsiz Finans Kurumları”, “Faizsiz Bankacılık” gibi kavramlarla anılmışlardır. Günümüzde ise faiz unsurunun tamamı ile bankacılık sistemi dışında bırakıldığı sistem için “İslami Bankacılık” kavramı kullanılmaktadır.

Parasal aktivitelerin oldukça yoğun yaşandığı günümüzde bankalar hayatın vazgeçilmez kurumları arasındadır. Ancak genel anlamda bankalar faiz merkezli işlemler gerçekleştirmesi, faizi haram olarak kabul eden ve yasaklayan İslam dini ve bu dinin müntesipleri için önemli bir engel konumundadır. Bu noktada hassasiyet gösteren insanlar için faize bulaşmadan her türlü bankacılık işlemlerini yapabilecekleri bir bankacılık sistemi olarak faiz katılım bankacılığı ortaya çıkmıştır. Buna göre katılım bankaları, İslam dinince haram olarak diye ifade edilen faiz uygulamasının bulunmadığı, faizsiz esaslara ve İslam dininin müsaade ettiği çerçeveye göre bankacılık faaliyeti sürdüren kuruluşlardır (Bilir, 2010: 23).

Katılım felsefesiyle ortaya çıkan İslami finans kurumlarının da bu noktadaki temel işleyiş mantığı faiz hususunda hassas olan tasarruf sahiplerinin bankacılık sistemine dahil etmediği atıl fonları ekonomiye kazandırmak, aynı zamanda finansman ihtiyacı bulunan fakat faizli bir anlayış içerisinde kredi kullanımı yapmak istemeyen kesimlerin birtakım mal-emtia alım faaliyetlerinin karşılamaktır.

²⁴ Katılım bankalarının çatı kuruluşu olan Özel Finans Kurumları Birliği, 4389. Sayılı Bankalar Kanunu’nun, 29.05.2001 tarih ve 24416. Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4672. Sayılı Kanun ile değişik 6 ncı fıkrası hükmü uyarınca, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak kurulmuş olup, söz konusu fıkra hükümleri çerçevesinde, 04.10.2001 tarih ve 2001/3138. Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birlik Statüsü’nün yürürlüğe konulması sonrasında faaliyete başlamıştır.

1.3. Katılım Bankacılığı ve Tarihsel Gelişimi

Katılım bankacılığını klasik bankacılık sisteminden ayıran en önemli farklılık kâr-zarar ortaklığı esasıdır (Pehlivan, 2016: 297). Klasik bankacılıkta mevduat sahiplerine yatırdıkları bedel karşılığında faiz verilmektedir. Katılım bankacılığında mevduat sahiplerine faiz değil “kâr payı” verilmektedir. Mevduatı elinde bulunduranlar ile katılım bankası arasında “kâr-zarar ortaklığı” olarak isimlendirilen emek-sermaye birlikteliği tesis edilmektedir. Katılım bankaları gerçek veya tüzel kişilerden fon toplamaktadır. Bünyesine aldığı fonları tıpkı bir işletme sahibi gibi değerlendirmekte, sonucunda ise kar elde etmektedir. Bu sürecin bu şekilde işleyerek sonucunda mevduatlarını aldığı tüzel ve gerçek kişilerle elde ettiği karı paylaşacağını en başta belirtir (Özkan, 2012: 4). Bu kapsamda bölüm içinde dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığının tarihsel gelişim süreçleri ele alınmıştır.

1.3.1. Dünya’da Katılım Bankacılığı Doğuşu ve Gelişimi

İslamiyet öncesinde ve İslamiyet’in ilk yıllarında her ne kadar faizsiz finansman noktasında günümüzdekine benzer uygulamalarla karşılaşılrsa da günümüz manasında İslami bankacılık söylemleri, teşebbüsleri 1940’larda Hindistan ve 1950’lerde Pakistan’ da başlamış, nihayet olarak ise 1963’de Mısır’ da Dr. Ahmad El-Nejjar tarafından kurulan “Mith Ghamr Tasarruf Bankası” ilk İslami banka olarak kabul edilmektedir. Mith Ghamr bankasından sonra İslami Bankacılığın ortaya çıkma, gelişme ve kurumsallaşma yılları olarak 1970 ve 1980’li yıllar belirtilebilir. Özellikle 1980 sonrasında süreç çok daha hızlı ilerlemiştir. 1973 petrol krizinin etkisiyle petrol fiyatları oldukça artmıştır. Artan petrol fiyatlarıyla İslam ülkelerinde sermaye birikiminin oluşması ile beraber bu bölgeye yönelik yüksek fon girişleri ile ülkelerin büyüme hızlarının artmasına katkı sağlamıştır. Bu durum İslami bankacılığın ortaya çıkmasında çok büyük etken olmuştur. Aynı döneme denk gelen 1975 yılında bu ülkelerdeki ekonomik ve sosyal programlara destek olmak amacıyla IDB (İslam Kalkınma Bankası – Islamic Development Bank) kurulmuştur. IDB ellerinde sermaye fazlalıkları olan İslam ülkelerinin sosyal ve ekonomik kalkınmasında veya ortak proje ve teknik iş birliğinde kullanılmasını temin etmek üzere üyelerine finansal danışmanlık sağlamanın yanı sıra projeler için krediler de sağlamaktadır (Ersoy ve diğerleri, 2019: 105).

Dünyada İslami Bankacılığın doğuşu ve gelişimi olaylar ve bölgeler olarak

özetlersek aşağıdaki süreç ortaya çıkmaktadır (Ersoy ve diğerleri, 2019: 107);

- 1970 öncesi; İslami bankacılığın ortaya çıkışı, Mith Ghamr Tasarruf Bankasının kuruluşu, Körfez ve Ortadoğu
- 1970’li yıllar; Petrol fiyatlarındaki artış, İslami Banka sayılarında sınırlı artış
- 1980’li yıllar; Yeni faizsiz finans kurumları ve ürünleri, Asya Pasifik ve Türkiye
- 1990’lı yıllar; Ürün çeşitliliği, bireysel bankacılıkta genişleme
- 2000’li yıllar ve sonrası; Pazarda büyüme ve küreselleşme, yeni ürünler, Avrupa ve Amerika

1.3.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Dünyadaki gelişim süreci ile birlikte değerlendirildiğinde her ne kadar Dünya’daki başlangıç ile aynı dönemlerde Türkiye’de faizsiz finans kurumlarına ve uygulamalarına rastlanmasa da bu konudaki ilk girişim olarak Türkiye’nin IDB’nin kurucuları arasında yer alması bu noktada Türkiye açısından önemli bir başlangıç olmuştur. Ancak süreç ilerledikçe ve İslami finans sistemine yönelik eğilim ile beraber Türkiye ekonomisindeki liberalizasyon ve kaynak çeşitlendirmesi politikasının bir gereği olarak Türkiye’de faizsiz bankacılık “Özel Finans Kurumları (ÖFK)” adı ile faaliyete başlamıştır. ÖFK’ların kurulması, faaliyetleri ve tasfiyelerine ilişkin esas ve usuller, 16.12.1983 gün ve 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile düzenlenmiştir (T.C.Resmi Gazete, 1983).Türkiye’de faizsiz tasarruf araçlarının olmaması yastık altı tasarruflarının²⁵ yüksek olmasına yol açmıştır. Aynı zamanda finansman ihtiyaçlarına çözüm olmaması da kaynak temininde sıkıntılara yol açmıştır. İlk kurulan ÖFK’lar ağırlıklı olarak Körfez sermayelidir. Albaraka Türk 1984 yılında kurulan ilk ÖFK’dır. Albaraka Türk ve Faisal Finans 1985 yılında, Kuveyttürk ise 1989 yılında faaliyete geçmiştir (TKBB, 2015: 5-17). Yerli sermayeli kuruluşlar arasında ise Anadolu Finans 1991, İhlas Finans 1995 ve Asya Finans 1996 yılında faaliyete geçmiştir. Faaliyetlerine 2001 yılına kadar KHK ile devam eden ÖFK’lar, Bankalar Kanununda değişiklik yapan 4672 Sayılı Kanunla Bankalar Kanununa dahil olmuştur (Bankacılık Kanunu, 2001). Kanun kapsamına girilmesi, sektörün tarihinde önemli bir kilometre taşıdır. Kanun, Özel Finans Kurumları Birliği’ne Kamu Tüzel Kişiliği kazandırmış, İlgili tarihe kadar konvansiyonel sistemde olup ÖFK’lar

²⁵ Hane halkının evinde sakladığı ekonomi içerisinde kaydı olmayan tasarruflardır.

açısından uygulamada olmayan ve bu noktada büyük sorun teşkil eden mevduat sigortacılığı uygulamasının benzeri birlik bünyesinde “Güvence Fonu” ile oluşturulmuştur.²⁶ 2005 yılında ise 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile ÖFK’lar banka statüsü kazanarak, “Katılım Bankaları” adını almışlardır (Bankacılık Kanunu, 2005). KHK’ye göre daha kuvvetli bir yasal çerçevenin oluşturulması ile beraber katılım bankalarına yönelik kamu nezdindeki ve piyasalardaki algı pozitifçe çevrilmiş ve güçlenmiştir. Kuruluş, faaliyet, denetim, tasfiye, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) vb. konularda konvansiyonel bankalarla eşit statü tanınmıştır. Banka statüsü ile teminat mektuplarının devlet kurumlarınca kabulü sağlanırken uluslararası piyasalarda yaşanan güçlükler büyük oranda aşılmıştır.

1980 ve 1990’lı yıllarda kurulan bankalar günümüze gelen süreç içinde gerek bağlı bulunduğu sermaye grubu, gerekse tabela isimleri açısından farklı değişikliklere uğramış, bazı bankalar yeni kurulmuş, bazıları ise faaliyetlerine son vermişler ya da faaliyetlerine son verilmiştir. Anadolu Finans ve Faisal Finans 2005 yılında birleşerek halen “Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.” adı ile faaliyetine devam etmektedir. Türkiye Finans’ın %60 hissesi 2008 yılında The National Commercial Bank (NCB)’a geçmiştir. İhlas Finans’ın faaliyeti izni 2001²⁷, Bank Asya’nın faaliyet izni ise 2016 yılında kaldırılmıştır²⁸. Klasik bankacılıkta sektörün üçte birine sahip olan kamusal sermaye, 2014’ten itibaren Ziraat Katılım Bankası A.Ş. (BDDK, 2014: 68) Vakıf Katılım Bankası A.Ş. (BDDK, 2015: 39) ve Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. (BDDK, 2019b: 36) olmak üzere üç önemli oyuncu ile sektöre katılmıştır.

Eylül 2020 itibarı ile sektörde Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Emlak Katılım Bankası olmak üzere sektörde 6 katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankaların, 1.221 şubesi ve 16.701 personeli bulunmakta olup, toplam aktif büyüklükleri 424.285.000.000 TL’ye ulaşmıştır. Bankacılık

²⁶ Özel Finans Kurumları, bu tarihe kadar TMSF veya benzer bir sigorta fonuna da ihtiyaç duymamışlardır. Çalışma sistemlerinin sigortayı bünyesinde barındırdığı düşünülmüştür. 2001’deki İhlas Finans likidite krizi, tüm sektöre olan güveni sarmıştır. Güveni tesis etmek ve fon çıkışlarını durdurmak için Güvence Fonu kurulmuştur.

²⁷ İhlas Finans faaliyet izni sorumluluklarını yerine getiremediği ve alınan önlemlere rağmen likidite sorununu çözemediği, faaliyetine devamı hesap sahiplerinin hakları bakımından tehlike oluşturması sebebiyle 10.02.2001 tarihinde BDDK kararıyla kaldırılmıştır.

²⁸ Asya Katılım Bankası A.Ş. faaliyetine devamının hesap sahiplerinin hakları ve malî sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike oluşturması sebebiyle 29.05.2015 tarihinde TMSF’ye devredilmiştir. 22.07.2016 tarihinde ise TMSF talebiyle faaliyet izni kaldırılmıştır.

sektöründe 2009 yılında %4 olan aktif toplamındaki pazar payı, Eylül 2020'de %7.1 olarak gerçekleşmiştir. Yine katılım bankaları toplam bankacılık sektörü içinde toplanan fonlarda %9.1, kullandırılan fonlarda %6.6, öz varlıkta %4.6 ve net kârda ise %6.3 paya sahiptir (TKBB, 2020).

Özel Finans Kurumlarından Katılım Bankacılığına , Özel Sermayeli Katılım Bankalarından Kamu Sermayeli Katılım Bankacılığına uzanan kronolojik süreci aşağıdaki gibi oluşmuştur:

- 1983: 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Finans Kurumlarına (ÖFK) yasal faaliyet izni verilmiştir.
- 1984: Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- 1985: Faisal Finans Kurumu kurulmuştur. Aynı sene içinde Albaraka Türk Özel Finans Kurumu yıl faaliyet izni almıştır.
- 1989: Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- 1991: Anadolu Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- 1995: İhlas Finans Kurumu kurulmuştur.
- 1996: Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
- 2005: 5411 sayılı Bankacılık kanunu sonrasında sektörde bulunan tüm kuruluşların ünvanı “Katılım Bankası” olacak şekilde değiştirilmiştir.
- 2015: İlk kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası kurulmuştur.
- 2016: İkinci kamu katılım bankası olarak Vakıf Katılım Bankası faaliyetlerine başlamıştır.
- 2019: Üçüncü kamu katılım bankası Emlak Katılım Bankası faaliyete geçmiştir.

1.4. Türkiye’ deki Özel Sermayeli Katılım Bankaları

Önceki bölümde de değinildiği üzere 2005 yılında Bankacılık kanunu kapsamında Özel Finans Kurumları banka statüsü kazanmasıyla Katılım Bankası olarak nitelendirilmeye başlamışlardır. Özel Finans Kurumlarının bazıları birleşerek bazıları da kendileri devam etmek suretiyle katılım bankası olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir. Zaman içerisinde sayıları 4’e kadar yükselen Özel Sermayeli Katılım Bankaları Bank Asya’ nın faaliyet izninin kaldırılmasından sonra 3 adet olarak halen faaliyetlerine devam etmektedirler. Çalışmamızın bu bölümünde günümüzde

faaliyetlerine devam eden 3 Özel Sermayeli Katılım Bankası hakkında bilgi verilmektedir.

1.4.1. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

1989 yılında Kuveyt merkezli bir firma olan “Kuwait Finance House”ın Türkiye pazarına gelmesi ile Kuveyt Türk Katılım Bankasının temelleri atılmıştır. Banka “Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.” unvanıyla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın 28 Şubat 1989 tarihli onayı ile kurulmuştur.

Kuveyt Türk, Özel Finans Kurumu statüsünde 31 Mart 1989 tarihinden itibaren Türkiye’deki faaliyetlerine başlamıştır. 1999 yılından itibaren 4389 sayılı Bankacılık Kanunu’na dahil olan Kuveyt Türk, 2005 yılında yapılan düzenleme sonrasında bankacılık faaliyetlerini Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. unvanı ile sürdürmeye başlamıştır. Kuveyt Türk, yaygın yurt içi ve yurt dışı muhabir ağı ve şubeleri aracılığıyla müşterilerine kaliteli hizmeti ulaştırmaya çalışmaktadır. Kuveyt Türk, Aralık 2020 itibariyle yurt dışında Bahreyn şubesi ve %100 kendi iştiraki olan KT Bank AG’nin Almanya’daki beş şubesinin yanı sıra Türkiye’deki 431 şubesiyle hizmet vermektedir (KuveytTürk 2020).

2020 yılı itibariyle 31 yıldır katılım bankacılığı sektöründe olan Kuveyt Türk, kurumsal uygulamaları, yenilikçi unsur ve politikaları, teknolojik ürünlerle ve yurt dışı açılımıyla Türkiye’de İslami Finansın gelişimine önemli katkılar sağlamış ve öncülerinden birisi konumunda olmuştur. Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın Aralık 2020 itibariyle mevcut ortaklık yapısı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Kuveyt Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
Kuveyt Finans Kurumu	62,24%
Vakıflar Genel Müdürlüğü	18,72%
Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu	9%
İslam Kalkınma Bankası (IDB)	9%
Diğer gerçek ve tüzel kişiler	1,04%

Kaynak: KuveytTürk (2021). Ortaklık Yapısı. <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi> (20.03.2021)’den uyarlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere bankanın en büyük ortağı %62,24 pay ile Kuveyt Finans Kurumu’dur. Bu kurum etkin uluslararası hizmet ağı ve özellikle milyarlarca ABD dolarına karşılık gelen toplam fon büyüklüğü ile Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın teminatı konumundadır. Diğer büyük hissedar ise yerli, kendi bütçesine sahip, bağımsız yasal bir varlık olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’dür. Kurumun bankadaki mevcut hissesi %18,72’dir.

1.4.2. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. 1984 yılında kurulmuş ve 1985 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Bu anlamda Türkiye’de bankacılık sektöründeki ilk finans kurumudur. Kurulduğu dönemde finans kurumu olarak adlandırılan Albaraka Türk, 2005 yılında yapılan düzenleme sonrasında bankacılık faaliyetlerini katılım bankası anonim şirketi olarak yürütmeye başlamıştır. Yabancı menşeli bir banka olan Albaraka Türk’ün sermayesinin büyük çoğunluğu Ortadoğu’nun önemli finans gruplarının elindedir. Türkiye dahil dünyanın birçok ülkesinde faizsiz bankacılık hizmeti sunmaktadır. Albaraka Türk Bankasının Aralık 2020 itibariyle mevcut banka sermaye dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Albaraka Türk Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
Yabancı Ortaklık	62,12%
- Albaraka Bankacılık Grubu	36,29%
- Dallah Al Baraka Holding	15,38%
- İslam kalkınma Bankası (IDB)	7,84%
- Diğer	2,6%
Yerli ortaklar	1,86%
Halka Açık	36,02%

Kaynak: Albaraka Türk (2021). Ortaklık Yapısı. <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx> (20.03.2021)’den uyarlanmıştır.

Tablo 2’de de görüldüğü üzere Albaraka Türk’ün hisselerinin büyük çoğunluğu yabancı grupların elindedir. Aralık 2020 itibariyle bankanın %62,12’si

yabancı ortaklığın, %1,86'sı yerli ortakların elinde olup %36,02'si ise halka açıktır. Banka toplamda 1.350.000.000 TL ödenmiş sermayeye sahiptir (Albaraka Türk 2021).

1.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası; Anadolu Finans ile Family Finans'ın 28 Aralık 2005 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından alınan kararla birleşmesi neticesinde kurulmuştur. Bu iki müessese birleşerek katılım bankacılığı alanına daha da değer katmak adına güç birliğine gitmişlerdir. Bu birleşme neticesinde bankanın ünvanı "Türkiye Finans Katılım Bankası" A.Ş. olarak değiştirilmiştir (Türkiye Finans 2020a).

2005 yılında 250 milyon TL ödenmiş sermaye ile kurulan banka, 108 şubesiyle hizmet vermeye başlamıştır. The National Commercial Bank, 2008 yılında Türkiye Finans'ın %60'lık hissesini almış ve bankanın söz sahibi ortağı olmuştur (Türkiye Finans 2020b). Türkiye Finans Katılım Bankasının Aralık 2020 itibariyle mevcut banka sermaye dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Türkiye Finans Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
The National Commercial Bank (NCB)	67,03%
Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.	10,57%
Diğer Ortaklar	22,40%

Kaynak: Türkiye Finans (2020). Ortaklık yapısı. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx> (20.03.2021)'den uyarlanmıştır.

Tablo 3'de de görüldüğü üzere hisselerinin %67,03'ü Suudi Arabistan kökenli The National Commercial Bank'a, %10,57'si Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı Anonim Şirketi'ne, %22,40'ı ise diğer ortaklara aittir. Banka, Aralık 2020 itibariyle 3709 personeli ve 314 şubesi ile Türkiye'de katılım bankacılığı alanında faaliyetlerini sürdürmektedir (Türkiye Finans 2021).

1.5. Türkiye'deki Kamu Sermayeli Katılım Bankaları

Katılım Bankacılığı sektöründe yakın geçmişe kadar sadece özel sermayeli katılım bankaları bulunmaktaydı. Sektördeki potansiyel ve devlet güvencesiyle yastık

altı fonların devlete ait katılım bankaları aracılığıyla sisteme dahil edilme düşüncesi kapsamında kamusal sermayeli bankaların sektöre girişi gerçekleşmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde halen faaliyetlerine devam eden 3 Kamu Sermayeli Katılım Bankası hakkında bilgi verilmektedir.

1.5.1. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izni ve tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile kurulmuştur. Bankacılık faaliyetlerine ise 2015 yılında başlayan Ziraat Katılım Bankası'nın katılım bankacılığı sektörüne girişi ile sektörün gelişiminin hızlanması beklentisi oluşmuştur. 2015'e kadar özel kuruluşlar tarafından yürütülen katılım bankacılığı sektörüne, Ziraat Katılım bankasının kurulması ile bir de kamu kurumu da dahil olmuştur (Ziraat Katılım 2020a). Ziraat Katılım, böylelikle katılım bankacılığı prensiplerine uygun faaliyet göstermek üzere kurulan ilk kamu bankası olmuştur.

Yapılan faaliyetlerin katılım finans ilkelerine uygun olduğunu onaylayan ve katılım bankalarına "Katılım Bankacılığı Faaliyeti İcazet Belgesi"²⁹ verilmektedir. Ziraat katılım Bankası bu belgeyi almaya hak kazanan ilk Türk katılım bankası olmuştur. 2016 yılında ilk sukuk³⁰ ihracını gerçekleştirmiştir. 2017 yılında ikinci ortağı olan Ziraat Katılım Bankası Varlık Kiralama Anonim Şirketi'ni kurmuştur. Aynı yıl Altına Dayalı Kira Sertifikası ihracına aracılık etmiştir.

2018 yılı Olağanüstü Genel Kurulu düzenlenmiş olup banka ödenmiş sermayesi 500.000.000 TL arttırmıştır. Genel kurul sonrası banka sermayesi 1.750.000.000 TL olmuştur. 23 Ekim 2018 tarihinde sermaye artırımını tescil edilmiş ve 30 Ekim tarihli Resmî Gazete' de ilan edilmiştir. Bankanın 2020 yılı sonu itibariyle ülke içinde 104 şubesi bulunmaktadır. 2020 yılı içerisinde yurt dışında Sudan şubesi açılarak toplam şube sayısı 105'e ulaşmıştır. Çalışan sayısı ise; 2020 yıl sonu itibariyle 1.261'dir (Ziraat Katılım 2020b). Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin Aralık 2020

²⁹ Fon toplama, fon kullandırma ve bankacılık hizmetleri ile ilgili işlemlerin İslami Finans Prensipleri çerçevesinde yürütülen bir bankacılık modeli olarak "İslami Bankacılık" veya "Faizsiz Bankacılık" adlarıyla bilinen ve Türkiye'de "Katılım Bankacılığı" adıyla anılan bankacılık faaliyetinin genel anlamda cevazına yöneliktir. Ziraat katılım A.Ş. 2015 yılında İsfâ Danışma Kurulu değerlendirmeleri neticesinde Katılım Bankacılığı Faaliyet İcazet Belgesini almıştır.

³⁰ Yatırımcılara faizsiz olacak şekilde sabit getiri sağlayan devlet veya özel kuruluşlar tarafından finansman sağlamak amacıyla çıkarılan kira sertifikalarıdır.

itibariyle mevcut ortaklık yapısı Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4: Ziraat Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	99,9999996%
Türkiye Sigorta A.Ş.	0,0000001%
Türkiye Hayat ve Emeklilik A.Ş.	0,0000001%
Ziraat Teknoloji A.Ş.	0,0000001%
Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	0,0000001%

Kaynak: Ziraat Katılım, 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu, 2020, s. 1

Tablo 4’de de görüldüğü üzere hisselerin %99,99’u T.C. Ziraat Bankası’na aittir. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’nin sermaye yapısında Yönetim Kurulu Başkanı ile Üyeleri, Genel Müdür ve Yardımcıları ve Denetim Kurulu Üyelerinin hisseleri bulunmamaktadır.³¹

1.5.2. Vakıf Katılım Bankası A.Ş

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. 25.06.2015 tarihinde BDDK’nın 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle kurulmuştur. 17.02.2016 tarihinde faaliyet iznini alan banka, bu tarihten itibaren şubelerini açmaya başlamıştır. Vakıf Katılım; Türkiye’de katılım bankacılığı sektöründe faaliyete başlayan ikinci kamu kuruluşudur. Banka yüzyıllardır Türkiye’de kültürün önemli bir parçası olan ve varlığını günümüze kadar devam ettiren “Vakıf Kültürü” ile katılım finans ilkelerini bir araya getirmiş ve üstlendiği bu doğrultuda faaliyetlerine başlamıştır (Vakıf Katılım 2020).

Vakıf Katılım Bankası A.Ş.’nin “31 Aralık 2020 Konsolide Finansal Raporu”na göre sermaye ve ortaklık yapısı Tablo 5’te gösterilmiştir.

³¹ Ziraat Katılım, 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu, 2020, s. 2

Tablo 5: Vakıf Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü	99%
Beyazid Han-ı Sani (II. Beyazıt) Vakfı	0,25%
Mahmud Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı	0,25%
Mahmud Han-ı Sani Bin Abdulhamid Han-ı Evvel (II. Mahmut) Vakfı	0,25%
Murad Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı	0,25%

Kaynak: Vakıf Katılım, 31 Aralık 2020 Konsolide Finansal Raporu, 2020, s. 1

Tablo 5’de de görüldüğü üzere Vakıf Katılım’ın hisselerinin %99 gibi büyük çoğunluğu T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir. Vakıflar Genel Müdürlüğü dışında Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı ve Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı’nın ise %0.25’lik hisseleri vardır.

Bankanın ödenmiş sermayesi 3.200.000 TL’ dir. 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla 116 şube ve 1.642 personel bulundurmaktadır (Vakıf Katılım, Faaliyet Raporu 2020). 2016 yılında faaliyetlerine başlayan banka 2021 yılı itibarıyla 5. yaşını kutlamaktadır.

1.5.3. Emlak Katılım Bankası A.Ş

Türkiye Emlak Bankası, Türkiye’de bulunan en eski bankalar arasındadır. Ülkenin inşasını sahiplenmek ve inşaat faaliyetlerine öncülük etmek için 1926 yılında “Emlak ve Eytam Bankası” adıyla kurulmuştur. Türkiye Emlak Bankası yeni Meclis binası ve Merkez Bankası binası gibi önemli projeleri oluşturmuştur. Akabinde yurdun birçok yerinde başlatılan inşaat projelerine finansal kaynak sağlamıştır. Yeni Türkiye’nin imarına ve istihdamına oldukça önemli katkı sağlamıştır (Emlak Katılım 2020a).

Banka tarihsel süreçte isim değişiklikleri yaşamıştır. “Emlak ve Eytam Bankası” adıyla başlamış ve sırasıyla “Türkiye Emlak Kredi Bankası”, “Tek Bank” ve nihayetinde “Türkiye Emlak Bankası” adlarıyla süregelmıştır. 2001 krizi sonrasında

bankacılık faaliyetleri 3 Temmuz 2001 itibariyle sonlandırılmış ve tasfiye kapsamına alınmıştır. Bankacılık faaliyetlerinin sona erdirildiği bu dönemde 405 şube ve 10.000 personeli ile Türkiye'nin aktif büyüklükteki en büyük dokuzuncu bankası konumundadır. Banka 27 Mayıs 2017 tarihinde tasfiye sürecinden çıkmış ve 3 Eylül 2018 tarihinde bankanın katılım bankasına dönüşmesine karar verilmiştir (Emlak Katılım 2020b).

26 Şubat 2019'da BDDK tarafından, faaliyet izni verilmiştir. Hali hazırda Emlak Katılım, sektördeki en genç katılım bankası konumundadır. Banka aynı zamanda kamuya ait üçüncü katılım bankasıdır. Emlak Katılım, katılım bankacılığı sektörün büyümesini hedefleyerek yola çıkmış ve müşterilerine yeni ürün yelpazeleri ve üstün hizmet kalitesi sunarak önemli katkılar sağlamayı amaçlamaktadır. 30 Eylül 2020 tarihi itibarıyla bankanın, yurt içinde 30 şubesi olup personel sayısı 634'tür (Emlak Katılım 2020c).

Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Finansal Raporu'na göre sermaye ve ortaklık yapısı Tablo 6'te gösterilmiştir.

Tablo 6: Emlak Katılım Bankası Ortaklık Yapısı

Ortaklık Yapısı	Pay %
Hazine ve Maliye Bakanlığı	99,99%
Diğer	0,00001%

Kaynak: Emlak Katılım, 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Finansal Raporu, 2020, s. 2

Emlak Katılım Bankası'nın sermayesi 1.026.915 TL'dir. %99,99'u Hazine ve Maliye Bakanlığı'na aittir. Kalan kısımda ise; T. Emlak Bankası A.Ş. Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı'nın (Tasfiye süreci neticesinde ismi T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve T. Halk Bankası A.Ş. Emekli ve Yardım Sandığı Vakfı şeklini almıştır) 80,57 TL (tam) ve 33 adet gerçek kişinin ise toplam 3,38 TL (tam) tutarında hisseleri bulunmaktadır. Sermayenin tamamı ödenmiş durumdadır. Gerçek kişilere ait hisselerin sermayeleri ise ödenmemiştir. Sermayenin büyük kısmını elinde bulunduran Hazine ve Maliye Bakanlığı temsil yetkisini Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devretmiştir (Emlak Katılım 2020d).

1.6. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Başlıca Güncel Karşılaştırmalı Finansal Rasyoları

Bankacılık sektöründe mali yapı oldukça önemlidir. Bir kısım rasyolar kanun ile uyulması zorunlu olup bir kısmı ise tasarruf sahiplerinin haklarını korumaya yöneliktir. Bu rasyolara ek olarak bankaların performanslarının ölçülmesi içinde rasyolar bulunmaktadır. Sektörün sağlam ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olması ve bu yapıyla devam edebilmesi için bu rasyolar oluşturulmakta ve sürekli takip edilmektedir. Bu yapı sektöre güveni arttırmakta ve sektör içindeki bankaların iç denetim mekanizmalarını diri tutmaktadır. Bu bölümde yıllar itibari ile bankaların başlıca performans rasyolarındaki değişimler ve Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankalar karşılaştırmalı olarak gösterilecektir.

1.6.1. Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Sermaye Yeterlilik Rasyosu; bankaların mevcut risklerine karşılık mali sorumluluklarını karşılayacak şekilde likit varlığının tespitine yöneliktir. Bankaların sağlam bir yapıya sahip olarak işleyişlerini sürdürmesi amacıyla sermaye yeterliliği uygulanmaktadır. Sermaye Yeterlilik Rasyosu kanunla da takip edilmekte olup tasarruf sahiplerinin haklarını da korumaktadır. Dünya üzerinde bankacılık ve finans sisteminin büyümesiyle, sektörün çok hızlı şekilde küreselleşmesiyle uluslararası düzeyde belli standartların getirilmesi kaçınılmaz olmuştur. 1980’li yıllarda başlayan süreçte sırasıyla Basel 1, Basel 2, Basel 3 kriterleri oluşturulmuştur. Basel kriterleri Avrupa Birliği üyeleri için bir zorunluluk olarak belirlenmiş ve üyelerden bu kriterleri sağlamaları istenmiştir. Türkiye Avrupa Birliği üyesi olmamasına rağmen bu kriterleri uygulamaktadır. Zorunluluk olmasa bile bankacılık ve finans sisteminin sağlamlığını göstermek adına bu standartları uygulamaktadır. Tablo 7’de 2010-2019 yılları arasındaki Sermaye Yeterlilik rasyoları ve Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların sektör ortalamaları karşılaştırılması yer almaktadır. Sermaye Yeterlilik Rasyosu; Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 7: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Sermaye Yeterlilik Rasyoları Karşılaştırılması

Yıl	Katılım Bankaları Sektör Ortalaması	Konvansiyonel Bankalar Sektör Ortalaması
2010	7,81	79,2
2011	7,41	16,7
2012	6,85	18,1
2013	7,22	15,4
2014	7,00	16,4
2015	27,68	15,6
2016	29,71	15,5
2017	13,35	16,8
2018	10,70	17,4
2019	12,67	18,4

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği üzerinden alınan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7’de görüldüğü üzere Konvansiyonel Bankalarda Sermaye Yeterlilik Rasyo oranları yıllar itibariyle istikrarlı şekilde dağılmıştır. Katılım Bankalarında ise bu durum farklılık göstermiştir. 2015 ve 2016 yıllarında ilgili rasyoda bozulmalar meydana gelmiştir. İlgili tarihlerde Asya Katılım Bankası önce TMSF’ye devredilmiş ve daha sonra faaliyet iznin kaldırılmıştır. Bu süreçler neticesinde Katılım Bankaları Sermaye Yeterlilik Rasyo’su sektör ortalamasında sapmalar oluşmuştur.

1.6.2. Likidite Oranı

Likidite kavramını işletmelerin elinde bulunan nakit veya nakit benzeri varlıklar olarak tanımlayabiliriz. Plan dahilinde olan veya olmayan risklerin-yükümlülüklerin karşılanması için oldukça önemlidir. İşletmenin bu açıdan mali gücünün ölçülmesinde önemli bir yere sahiptir. Aynı oran bankacılık sektörü için de hesaplanmaktadır. Bankaların likidite düzeyi kendi mali yapısı bakımından önemli

olmakla birlikte toplam bankacılık sektörünün likidite yapısındaki olumsuz bozukluk genel ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bankaların likidite oranlarındaki bozulmalar neticesinde kredi verme istekleri azalmakta bu sebeple piyasadaki borçlanma kanallarında tıkanmalar meydana gelmektedir. Tablo 8’de 2010-2019 yılları arasında Likidite Oranları ve Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların sektör ortalamaları karşılaştırılması yer almaktadır. Likidite oranı; Likit Aktifler / Toplam Aktifler şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 8: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Likidite Oranları Karşılaştırılması

Yıl	Katılım Bankaları Sektör Ortalaması	Konvansiyonel Bankalar Sektör Ortalaması
2010	9,54	32,80
2011	9,49	30,09
2012	9,60	31,30
2013	9,60	28,50
2014	9,73	27,60
2015	9,73	26,30
2016	9,73	25,10
2017	9,66	24,30
2018	9,81	13,70
2019	9,81	13,80

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği üzerinden alınan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’de görüldüğü üzere Katılım Bankacılığı Likidite Oranı sektör ortalaması istikrarlı şekilde gerçekleşmiştir. Konvansiyonel Bankalarda ise 2018-2019 yıllarında değişimler gözlenmektedir. İlgili yıllarda faiz oranlarındaki ciddi artış neticesinde bankaların likidite yönetimi oldukça önemli hale gelmiştir. Gelen kredi taleplerinde bankalar kredinin niteliğini daha çok incelemeyi tercih etmişlerdir. Faiz

artışlarıyla reel sektördeki olumsuz gelişmeler neticesinde kredilerde yapılandırma talepleri de artmıştır. Bu dönemde likidite oranlarında dalgalanmalar meydana gelmiştir.

1.6.3. Aktif Kalitesi

Bankacılık sisteminin ekonomideki yeri göz önüne alındığında etkin ve verimli şekilde çalışmaları oldukça önemlidir. Aynı zamanda bankaların performanslarının ölçülmesinde kullanılan oranlardan biri de aktif kalitesidir. Bankalar buldukları kaynakların büyük bölümünü faiz/kâr payı ödeme yükümlülüğüyle elde etmesi sebebiyle bilançosunda bulunan varlıklarından da gelir elde etme zorunluluğu taşımaktadır. Banka performansı açısından aktif kalitesi bu sebeple oldukça önemlidir. Tablo 9’da 2010-2019 yılları arasında Aktif Kalitesi ve Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların sektör ortalamaları karşılaştırılması yer almaktadır. Aktif kalitesi; Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 9: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Aktif Kalitesi Karşılaştırılması

Yıl	Katılım Bankaları Sektör Ortalaması	Konvansiyonel Bankalar Sektör Ortalaması
2010	2,20	32,10
2011	2,10	26,10
2012	2,12	22,70
2013	2,12	18,80
2014	1,92	17,30
2015	1,92	16,00
2016	1,92	15,20
2017	1,95	14,50
2018	1,98	29,90
2019	1,98	24,90

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği üzerinden alınan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9’da görüldüğü üzere Katılım Bankacılığı Likidite Oranı sektör ortalaması istikrarlı şekilde gerçekleşmiştir. Konvansiyonel Bankalarda ise 2008 krizi etkileri neticeleriyle 2010-2011 yıllarında değişimler gözlemlenmiş sonrasındaki yıllarda ise istikrarlı şekilde gerçekleşmiştir. 2018-2019 yıllarında ise artan faiz oranlarıyla likidite oranlarında artış meydana gelmiştir.

1.6.4. Gelir-Gider Yapısı

Bankalar reel ekonomi için fon kaynağı olmasının yanı sıra aynı zamanda kâr amacı güden işletmelerdir. Bankalar piyasaya sağladığı fonların büyük bölümünü kendisini yükümlülük altına sokarak toplamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışından belli maliyetlerle topladığı fonları reel sektöre belli faiz/kâr payı oranlarıyla reel sektöre aktarmaktadır. Bankaların ana giderleri faiz/kâr payı giderleri oluşturmaktadır. Bununla beraber piyasaya verdiği kredilerden de faiz/kâr payı geliri elde etmektedir.

Faiz/kâr payı gelir gider arasındaki fark net faiz/kâr payı olarak adlandırılmaktadır. Net faiz/kâr payı gelirinin yanı sıra faiz/kâr payı dışı gelir gider dengesi de bulunmaktadır. Tablo 10’da 2010-2019 yılları arasında Gelir-Gider Yapısı ve Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların sektör ortalamaları karşılaştırılması yer almaktadır. Gelir-Gider Yapısı; Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 10: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Gelir-Gider Yapısı Karşılaştırılması

Yıl	Katılım Bankaları Sektör Ortalaması	Konvansiyonel Bankalar Sektör Ortalaması
2010	23,75	3,50
2011	24,24	3,10
2012	23,99	3,50
2013	23,99	2,90
2014	23,80	2,80
2015	23,80	2,80
2016	23,80	2,70
2017	24,12	3,00
2018	24,14	2,40
2019	24,14	2,10

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği üzerinden alınan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 10’ da görüldüğü üzere Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların gelir-gider yapısı sektör ortalaması 2010-2019 yılları arasında istikrarlı şekilde gerçekleşmiştir. Bankalar gelir-gider yapısında net faiz/kâr payı gelirlerine oldukça dikkat etmekte olup faiz/kâr payı dışı gelirlere de ayrıca önem vermektedir. Komisyon gelirleri, bankacılık hizmet gelirleri, kambiyo işlem gelirleri vb. gibi gelir kalemleriyle kar maksimizasyonunu yakalamaya çalışmaktadır.

1.6.5. Bilanço Yapısı

Bankaların da tıpkı şirketler gibi bilançoları bulunmaktadır. Nasıl ki bir işletmede bilanço aktif ve pasif olarak ikiye ayrılıyorsa banka bilançoları da aynı şekilde aktif kalemler ve pasif kalemler bulunmaktadır. Bankaların elinde bulundurdıkları likit varlıklar ile verdikleri krediler banka bilançosunun aktif kısmını oluşturmaktadır. Bankaların öz kaynakları ile topladıkları mevduatlar banka bilançosunun pasif kısmını oluşturmaktadır. Tablo 11’de 2010-2019 yılları arasında Bilanço Yapısı ve Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların sektör ortalamaları karşılaştırılması yer almaktadır. Bilanço Yapısı; Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler şeklinde hesaplanmıştır.

Tablo 11: Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Bilanço Yapısı Karşılaştırılması

Yıl	Katılım Bankaları Sektör Ortalaması	Konvansiyonel Bankalar Sektör Ortalaması
2010	39,69	63,90
2011	39,53	60,02
2012	39,46	59,30
2013	39,46	57,70
2014	39,29	56,00
2015	39,29	55,90
2016	39,29	56,40
2017	39,08	55,40
2018	38,93	55,70
2019	38,93	58,90

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği üzerinden alınan veriler ile yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 11’de görüldüğü üzere Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların bilanço yapısı sektör ortalaması 2010-2019 yılları arasında istikrarlı şekilde

gerçekleşmiştir. Konvansiyonel bankaların fon toplama ürün yelpazeleri katılım bankalarına oranla daha geniştir. Son yıllarda Katılım Bankaları da sukuk, yatırım fonları gibi fon toplama ürünleriyle fon toplama faaliyetlerine hız vermiştir. Bankacılık sektöründe görece olarak büyüklük kavramı aktif büyüklük olarak algılanmaktadır. Bankacılıkta kâr ve diğer rasyolar oldukça önemli olmakla beraber aktif toplamı da bankalar arası rekabette farklı bir yere sahiptir. Bu sebeple bankalar aktif toplamalarını her yıl yükseltmeye çalışmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

PANEL VERİ ANALİZİ

Katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan faktörleri bankalara özgü değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı tezde, panel veri analizi yönteminden yararlanılmaktadır. Bu kapsamda tezin bu bölümünde, panel veri analizinden, yatay kesit bağımlılığından, panel birim kök testlerinden ve dinamik panel veri modellerinde ortaya çıkan içsellik sorununu dikkate alan panel sistem GMM modellerinden bahsedilecektir

2.1. Panel Veri Analizi

Yatay kesit serisi ile zaman serisinin birleşiminden oluşan panel veri analizi, yalnızca kesit verisi ya da zaman serisi ile elde edilemeyen etkileri etkin olarak tahmin edilebilmesini sağlamaktadır. Panel veri analizinin veri seri setinde ortaya çıkan gözlenemeyen heterojenliği (bireysel etkileri) dikkate alması sayesinde, sapmasız ve etkin tahminler elde edilmektedir (Baltagi, 2005: 4-7).

Panel veri analizi, belirli varsayımlar altında dışlanmış değişkenlerin varlığı durumunda tutarlı tahmincilerin elde edilmesi için kullanılabilir. y ve $x \equiv (x_1, x_2, \dots, x_K)$ gözlenebilen rassal değişkenler ve c gözlenemeyen rassal değişken olsun. $(y, x_1, x_2, \dots, x_K, c)$ Vektörü ilgilenilen popülasyonu göstermektedir. Regresyon fonksiyonunda gözlenebilen açıklayıcı değişkenlerin x_j kısmi etkileri dikkate alınmaktadır.

$$E(y|x_1, x_2, \dots, x_K, c) \quad (2.1)$$

Diğer bir ifadeyle, gözlenebilen açıklayıcı değişkenlerin kısmi etkileri elde edildiğinde, c 'nin sabit tutulması istenilmektedir.

Doğrusal bir model varsayarak,

$$E(y|x, c) = \beta_0 + x\beta + c \quad (2.2)$$

Burada β vektörü $K \times 1$ boyutludur. Diğer taraftan, eğer c her bir x_j ile ilişkisiz ise, o zaman c , gözlenebilen açıklayıcı değişkenlerle sistematik olarak ilişkili olmayan y 'yi etkileyen diğer bir gözlenemeyen faktördür. Bununla birlikte, eğer $Cov(x_j, c) \neq 0$ ise, c 'nin hata terimine yerleştirilmesi ciddi problemlere neden olabilmektedir. İlave bilgi olmaksızın β tutarlı bir şekilde elde edilemez.

İlave varsayımlar altında, $Cov(x, c) \neq 0$ probleminin üstesinden gelmek için çeşitli yollar vardır: 1) c için uygun vekil değişken bulunabilir. Bu durumda, regresyon denklemi En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilebilir. 2) c ile ilişkili x 'in elemanları için alet değişkenler bulunabilir. Bu durumda 2 aşamalı EKK yöntemi gibi yöntemler kullanılabilir. 3) c 'nin göstergeleri bulunabilir. Bu durumda çoklu gösterge alet değişkenler prosedüründe kullanılabilir.

c 'nin zamana göre sabit olduğu varsayımı yapılacak analizde önem taşımaktadır. Gözlenemeyen, zamana göre sabit değişken, panel veri analizinde gözlenemeyen etki olarak adlandırılmaktadır. t aynı birey için farklı zaman periyotlarını gösterdiğinde, gözlenemeyen etki genellikle bireysel özelliklerin elde edilmesi olarak yorumlanabilir. Benzer şekilde, eğer gözlem birimi firma ise, c gözlenemeyen firma özelliklerini içermektedir (Wooldridge, 2002: 247-248).

$$y_t = \beta_0 + x_t\beta + c + u_t \quad (2.3)$$

burada

$$E(u_t|x_t, c) = 0, \quad t = 1, 2 \quad (2.4)$$

$$E(x'_t u_t) = 0 \quad t = 1, 2 \quad (2.5)$$

Eğer $E(x'_t c) = 0$ olduğunu varsayarsak, havuzlanmış EKK yöntemi uygulanabilir. Eğer c , x_t 'nin herhangi bir elemanı ile ilişkili ise, bu durumda havuzlanmış EKK sapmalı ve tutarsız sonuçlar vermektedir (Wooldridge, 2002: 249)

Özetle, genel olarak panel regresyon modeli (6) nolu eşitlikteki gibi yazılabilir

$$y_{it} = \alpha + X'_{it}\beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T \quad (2.6)$$

Burada i alt indeksi bireyler, firmalar, ülkeler vb. gibi yatay kesit birimlerini, t alt indeksi ise zaman boyutunu ifade etmektedir. α bir skaları, β $K \times 1$ boyutlu ve X_{it} k açıklayıcı değişkendeki i . inci gözlem değerini göstermektedir. Panel veri uygulamaları için tek yönlü hata bileşen modelinden faydalanmaktadır (Baltagi, 2005:11).

$$u_{it} = \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (2.7)$$

(7) nolu eşitlikte μ_i gözlenemeyen bireysel etkiyi, ε_{it} ise hata terimini göstermektedir. μ_i zamanla değişmez ve regresyona dahil olmayan her bir bireysel etkiyi içermektedir.

2.2. Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılığı, birimler arasında korelasyon olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, panel veri modelinde yer alan her birime ilişkin hata terimleri arasında korelasyon olması şeklinde tanımlanmaktadır. Panel veri modelinde, panel veri setindeki birimlerin rassal olarak çekildiği durumda dışlanan değişkenlerin etkilerinin yatay kesit birimleri arasında birbirinden bağımsız dağıldığı varsayılmaktadır. Bununla birlikte, ülkeler, bölgeler, şehirler gibi birimlerin kullanıldığı durumlarda birimler arası korelasyon göz ardı edilememektedir. Bu nedenle, panel veri setinde yatay kesit bağımlılığının test edilmesi gerekmektedir (Tatoğlu, 2016: 9).

Tahmin edilecek panel veri modellerinde yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmaması durumunda elde edilen katsayılar etkinlik özelliklerini kaybetmekte ve dolayısıyla elde edilen sonuçlara güvenilmemektedir. Yatay kesit birimleri arasında korelasyonun varlığı durumunda, sabit etkiler veya rassal etkiler modelinin tahmincileri tutarlıdır, ancak etkinlik özelliğini kaybetmektedir ve elde edilen standart hatalar sapmalı olmaktadır (Frees, 1995: 394, Hoyos ve Sarafidis, 2006: 483).

Yatay kesit bağımlılığının test edilmesinde, N (yatay kesit sayısı) ve T (zaman boyutu)'ye göre farklı yöntemler kullanılmaktadır. $T > N$ durumunda Breusch ve Pagan (1980) LM testi, $T < N$ durumunda ise Pesaran (2004), Friedman (1937) ve Frees (1995) yatay kesit bağımlılığı testleri kullanılmaktadır.

Sıfır hipotezi ve alternatif hipotez aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$H_0: p_{ij} = p_{ji} = \text{cor}(u_{it}, u_{jt}) = 0 \quad i \neq j \text{ için}$$

$$H_0: p_{ij} = p_{ji} \neq 0 \quad \text{bazı } i \neq j \text{ için}$$

burada p_{ij} hata terimleri arasındaki ikili korelasyon katsayısıdır ve aşağıdaki gibi elde edilir:

$$p_{ij} = p_{ji} = \frac{\sum_{t=1}^T u_{it} u_{jt}}{(\sum_{t=1}^T u_{it}^2)^{1/2} (\sum_{t=1}^T u_{jt}^2)^{1/2}}$$

(2.8)

2.3. Panel Birim Kök Testleri

Panel regresyon modellerinin tahminden önce, modelde kullanılacak değişkenlerin durağanlıklarının, diğer bir ifadeyle birim kök içerip içermediklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bunun nedeni, birim kök içeren seriler ile yapılan tahminlerin sahte regresyon sorununa yol açmasıdır. Sahte regresyon sorunu, elde edilen t, F ve R^2 değerlerinin sapmalı olarak elde edilmesine neden olmakta ve dolayısıyla elde edilen tahminlerin güvenilirliğini yitirmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, değişkenlerin durağanlıklarının incelenmesi önem taşımaktadır.

Panel veri analizinde birim kök testleri, yatay kesit bağımlılığının varlığına bağlı olarak birinci nesil panel birim kök testleri ve ikinci nesil panel birim kök testleri olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Yatay kesit birimleri arasında korelasyonun (yatay kesit bağımlılığını) olmaması durumunda birinci nesil panel birim kök testleri kullanılmaktadır. İkinci nesil panel birim kök testleri ise yatay kesit bağımlılığını dikkate almaktadır.

Bu tezde yapılan analiz sonucunda yatay kesit birimleri arasında korelasyonun varlığının, diğer bir ifadeyle yatay kesit bağımlılığının olduğunun tespit edilmesi nedeniyle, analizde ikinci nesil panel birim kök testleri kullanılacaktır. Bu nedenle, birinci nesil panel birim kök testlerinden kısaca bahsedilip, ikinci nesil panel birim kök testleri daha ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.3.1. Birinci Nesil Panel Birim Kök Testleri

Panel veri analizinde, yatay kesit bağımlılığını göz ardı eden birim kök testleri birinci nesil panel birim kök testleri olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir ifadeyle,

birinci nesil panel birim kök testlerinde yatay kesit birimleri arasında korelasyon olmadığı varsayılmaktadır. Bu testlerden en çok bilinenleri Levin, Lin ve Chu (2002) panel birim kök testi, Im, Pesaran ve Shin (2003) panel birim kök testi, Harris ve Tzavalis (1999) panel birim kök testi, Breitung ve Meyer (1994) panel birim kök testi ve Hadri panel birim kök testidir. Bu testlerde sıfır hipotezi panel veri setinde birim kökün varlığını ifade etmektedir.

2.3.2. İkinci Nesil Panel Birim Kök Testleri

İkinci nesil panel birim kök testleri, yatay kesit bağımlılığının varlığı durumunda kullanılan testlerdir. Tüm yatay kesit birimlerine ilişkin değişkenlerin ortak bir korelasyon katsayısına sahip olduğunu varsayan birinci nesil panel birim kök testlerine karşıt olarak, ikinci nesil birim kök testlerinde her bir birimin kendi otokorelasyon katsayısına sahip olduğu varsayılmaktadır (Tatoğlu, 2012: 199).

Bu tezde ikinci nesil panel birim kök testlerinden Pesaran (2004) tarafından önerilen Pesaran birim kök testinden yararlanılmıştır. Söz konusu test, paneli oluşturan regresyonların her birinden elde edilen en küçük kareler artıklarının çift yönlü korelasyon katsayılarının ortalamasına dayanmaktadır.

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \widehat{\rho}_{ij} \right)$$

Burada $\widehat{\rho}_{ij} = \sum_{t=1}^T e_{it}e_{jt} / (\sum_{t=1}^T e_{it}^2)^{1/2} (\sum_{t=1}^T e_{jt}^2)^{1/2}$, e_{it} her bir $i=1, \dots, N$ için T gözleme dayanan EKK artıklarını ifade etmektedir. Monte Carlo deneyleri sonuçları, Breusch-Pagan LM testine karşıt olarak, yatay kesit birimlerinin zaman boyutundan büyük olduğu ($N>T$) durumlarda Pesaran'ın CD testinin daha iyi performans gösterdiğini ortaya koymaktadır (Baltagi, 2005: 247).

Pesaran birim kök testi, bireysel serilerin gecikmeli düzeyleri ve birinci farklarının yatay kesit ortalamalarını içeren ADF regresyonuna dayanmaktadır. Bu durumda, her bir birim için hesaplanan yatay kesitli ADF istatistiklerinin ortalamaları CADF istatistiklerini göstermektedir (Pesaran, 2007: 266).

CADF regresyonu aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + p_i^* y_{i,t-1} + d_0 \bar{y}_{t-1} + d_1 \Delta \bar{y}_t + \varepsilon_{it}$$

Söz konusu denklemde $\bar{y}_t$ tüm N gözlemin t zamanındaki ortalamasını ifade etmektedir. Testte yatay kesit bağımlılığı, yatay kesit birimlerinin gecikmeli değerlerinin ortalaması ve birinci farkını dikkate alan faktör yapısı ile dikkate alınmaktadır. Faktörün veya artıkların otokorelasyon içermesi halinde, y_{it} 'nin ve $\bar{y}_t$ 'nin gecikmeli birinci farkları eklenmesi gerekmektedir:

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + p_i^* y_{i,t-1} + d_0 \bar{y}_{t-1} + \sum_{j=0}^p d_{j+1} \Delta \bar{y}_{t-j} + \sum_{k=1}^p c_k \Delta y_{it-k} + \varepsilon_{it}$$

Bilgi kriterleri çerçevesinde düzeltme derecesi tespit edilmektedir.

Düzeltilme derecesi bilgi kriterine göre belirlenmektedir. Yatay kesit birimlerinin her biri için CADF regresyonu tahmin edildikten sonra, CIPS istatistiğini hesaplayabilmek için gecikmeli değerlere dayalı t istatistiklerinin ortalaması alınmaktadır:

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i$$

CIPS istatistiğine ilişkin kritik değerler N ve T'nin değişik seçimlerine göre elde edilmektedir (Baltagi, 2005: 249-250).

2.4. Dinamik Panel Veri Modeli

Birçok ekonomik ilişki doğası gereği dinamiktir ve panel verinin kullanım avantajlarından biri de dinamik ilişkilerin daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamasıdır. Bu dinamik ilişkiler gecikmeli bağımlı değişkenin modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilmesiyle dikkate alınabilir:

$$y_{it} = \delta y_{i,t-1} + x'_{it} \beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (2.9)$$

Burada δ bir skalar, x'_{it} 1xK ve β Kx1 boyutludur. u_{it} 'nin tek yönlü hata bileşen modeli olduğu varsayılmaktadır:

$$u_{it} = \mu_i + v_{it} \quad (2.10)$$

Burada $\mu_i \sim IID(0, \sigma_\mu^2)$ ve $v_{it} \sim IID(0, \sigma_v^2)$. (2.9) ve (2.10) nolu eşitliklerde tanımlanan dinamik panel regresyon modelinde, açıklayıcı değişken olarak gecikmeli bağımlı değişkenin varlığından kaynaklanan otokorelasyon sorunu ve birimler arasındaki heterojenliği karakterize eden bireysel etkiler mevcuttur.

Dinamik panel veri modellerinin tahmini için önerilen çeşitli araç değişken tahmin yöntemleri bulunmaktadır. Bu tahmin yöntemleri Arellano ve Bond (1991)'un Genelleştirilmiş Momentler Tahmincisi ve Arellano ve Bover (1998)'in Genelleştirilmiş Momentler Tahmincisidir (Baltagi, 135).

2.4.1. Arellano ve Bond'un Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi

Arellano ve Bond (1991), y_{it} 'nin gecikmeli değerleri ile artıklar (v_{it}) arasındaki var olan ortogonal koşullardan yararlanılması durumunda dinamik panel veri modelinde ilave araç değişkenlerin elde edilebileceğini ifade etmişlerdir.

$$y_{it} = \delta y_{i,t-1} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (2.11)$$

Burada $u_{it} = \mu_i + v_{it}$, $\mu_i \sim IID(0, \sigma_\mu^2)$ ve $v_{it} \sim IID(0, \sigma_v^2)$. T sabit ve $N \rightarrow \infty$ iken δ 'nın tutarlı tahminini elde etmek amacıyla, bireysel etkileri ortadan kaldırmak için (2.11) nolu denkleminde birinci dereceden farkı alınsın:

$$y_{it} - y_{i,t-1} = \delta(y_{i,t-1} - y_{i,t-2}) + (v_{it} - v_{i,t-1}) \quad (2.12)$$

Burada $(v_{it} - v_{i,t-1})$ birim köklü MA(1) süreci göstermektedir. t=3 için

$$y_{i3} - y_{i,2} = \delta(y_{i,2} - y_{i,1}) + (v_{i3} - v_{i,2})$$

Bu durumda, $y_{i,1}$ geçerli bir araç değişkendir, çünkü $(y_{i,2} - y_{i,1})$ ile yüksek derecede ilişkili iken, $(v_{i3} - v_{i,2})$ ile ilişkili değildir. t=4 için

$$y_{i4} - y_{i3} = \delta(y_{i3} - y_{i2}) + (v_{i4} - v_{i3})$$

Bu durumda, $(y_{i3} - y_{i2})$ için $y_{i,2}$ ve $y_{i,1}$ geçerli araç değişkenlerdir, çünkü $y_{i,2}$ ve $y_{i,1}$ $(v_{i4} - v_{i3})$ ile ilişkili değildir. Sonuç olarak, her bir ileriki dönem için ilave geçerli araç değişkenleri ekleyerek, geçerli araç değişkenler kümesi $(y_{i1}, y_{i2}, \dots, y_{i,T-2})$ olmaktadır.

$$E(\Delta v_i \Delta v_i') = \sigma_v^2 (I_N \otimes G)$$

Burada $\Delta v_i' = (v_{i3} - v_{i,2}, \dots, v_{iT} - v_{i,T-1})$

$$G = \begin{pmatrix} 2 & -1 & 0 & \dots & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 2 & -1 & \dots & 0 & 0 & 0 \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ddots & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ 0 & 0 & 0 & \dots & -1 & 2 & -1 \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 0 & -1 & 2 \end{pmatrix}$$

$$W_i = \begin{bmatrix} [y_{i1}] & 0 & \dots & 0 \\ 0 & [y_{i1}, y_{i2}] & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & [y_{i1}, \dots, y_{iT-2}] \end{bmatrix}$$

Araç değişkenler matriksi $W = [W'_1, \dots, W'_N]'$ ve moment eşitlikleri $E(W'_i \Delta v_i) = 0$ 'dır. Bu moment koşulları aynı zamanda Holtz-Eakin (1988), Holtz-Eakin, Newey ve Rosen (1988) ve Ahn ve Schmidt (1995) tarafından da ifade edilmiştir.

$$W' \Delta y = W' (\Delta y_{-1}) \delta + W' \Delta v \quad (2.13)$$

GLS yöntemi kullanarak Arellano ve Bond (1991)'un bir aşamalı tutarlı tahmincisi:

$$\hat{\delta}_1 = [(\Delta y_{-1})' W (W' (I_N \otimes G) W)^{-1} W' (\Delta y_{-1})]^{-1} x [(\Delta y_{-1})' W (W' (I_N \otimes G) W)^{-1} W' (\Delta y_{-1})] \quad (2.14)$$

Arellano ve Bond (1991)'un iki aşamalı GMM tahmincisi:

$$\hat{\delta}_2 = [(\Delta y_{-1})' W \hat{V}_N^{-1} W' (\Delta y_{-1})]^{-1} [(\Delta y_{-1})' W \hat{V}_N^{-1} W' (\Delta y)] \quad (2.15)$$

$$V_N = \sum_{i=1}^N W'_i (\Delta v_i) (\Delta v_i)' W_i$$

Eğer $v_i \sim IID(0, \sigma_v^2)$ ise $\hat{\delta}_1$ ve $\hat{\delta}_2$ asimptotik olarak özdeşirler. (Baltagi, 2005: 136-138).

2.4.2. Arellano ve Bover Tahmincisi

Arellano ve Bover (1995) dinamik panel veri modelleri için GMM çerçevesinde etkili Araç Değişken tahmincileri geliştirmiştir.

$$y_{it} = x'_{it} \beta + Z'_i \gamma + u_{it} \quad (2.16)$$

Burada β $K \times 1$ boyutlu ve γ $g \times 1$ boyutludur. Z_i zamanla değişmeyen değişkenler iken, x_{it} bireyler ve zaman boyunca değişir. Vektör formunda (2.16) aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$y_i = W_i \eta + u_i \quad (2.17)$$

Tek yönlü hata bileşen modelini takip eden artıklar

$$u_i = \mu_i \iota_T + v_i \quad (2.18)$$

Burada $y_i = (y_{i1}, \dots, y_{iT})'$, $u_i = (u_{i1}, \dots, u_{iT})'$, $\eta' = (\beta' \gamma')$, $W_i = [X_i, \iota_T Z_i']$, $x_i = (x_{i1}, \dots, x_{iT})'$ ve ι_T T boyutlu birler vektörüdür.

Arellano ve Bover, (2.17) nolu eşitliğin sistem dönüşümünü kullanarak aşağıdaki gibi elde etmiştir:

$$H = \begin{bmatrix} C \\ \iota_T'/T \end{bmatrix} \quad (2.19)$$

Burada C , $C_{1T} = 0$ şartını sağlayan rank $(T - 1)$ 'in $(T - 1) \times T$ boyutlu matrisidir. Dönüştürülmüş artıklar

$$u_i^+ = H u_i = \begin{bmatrix} C u_i \\ \bar{u}_i \end{bmatrix} \quad (2.20)$$

Tüm dışsal değişkenler $(T - 1)$ denklemleri için geçerli araç değişkenlerdir. m_i , μ_i ile düzeyde ilişkisiz olduğu varsayılan w_i değişkenlerinin alt kümesini göstermektedir. m_i 'nin boyutu η 'nin boyutuna eşit veya ondan daha büyüktür. Hausman ve Taylor'un çalışmasında, $X = [X_1, X_2]$ ve $Z = [Z_1, Z_2]$, X_1 ve Z_1 , $NT \times k_1$ ve $N \times g_1$ boyutlu dışsal değişkenlerdir. X_2 ve Z_2 bireysel etkiler ile ilişkilidir ve $NT \times k_2$ ve $N \times g_2$ boyutludur. Bu durumda, m_i , X_1 ve Z_1 değişkenler setini içermekte ve $(Z'_{1,i}, x'_{1,i1}, \dots, x'_{1,iT})'$ a dayanmaktadır. Tam dönüştürülmüş sistem için geçerli araç değişken matrisi

$$M_i = \begin{bmatrix} w'_i & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & m'_i \end{bmatrix} \quad (2.21)$$

Şeklinde ifade edilebilir. Moment koşulu:

$$E(M'_i H u_i) = 0$$

$W = (W'_1, \dots, W'_N)', y = (y'_1, \dots, y'_N)', M = (M'_1, \dots, M'_N)', \bar{H} = I_N \otimes H$ ve $\bar{\Omega} = I_N \otimes \Omega$,

$$M' \bar{H} y = M' \bar{H} W \eta + M' \bar{H} u \quad (2.22)$$

(2.22) eşitlik GLS yöntemi uygulayarak, Arellano ve Bover (1995) tahmincisi

$$\hat{\eta} = [W' \bar{H} M (M' \bar{H} \bar{\Omega} \bar{H}' M)^{-1} M' \bar{H} W]^{-1} W' \bar{H} M (M' \bar{H} \bar{\Omega} \bar{H}' M)^{-1} M' \bar{H} y \quad (2.23)$$

(Baltagi, 2005: 142-143).

2.4.3. Dinamik Panel Veri Modeline İlişkin Testler

Bu bölümde dinamik panel veri modellerine ilişkin testlerden bahsedilecektir.

2.4.3.1 Birim Etkilerinin Testi

Panel veri modellerinde birim etkinin test edilmesi amacıyla Holtz-Eakin (1988) tarafından önerilen testi açıklamak için;

$$Y_{it} = \delta Y_{i,t-1} + v_{it} \quad (2.24)$$

T=3 durumu için (2.24) nolu model tahmin edilsin. Sıfır hipotezi altında, ortogonalite koşulları

$$E(Y_{i2} v_{i3}) = 0 \quad E(Y_{i1} v_{i3}) = 0 \quad E(Y_{i1} v_{i2}) = 0$$

$$E[Y_{i1}(v_{i3} - v_{i2})] \quad (2.25)$$

$$E(Y_{i1} v_{i2}) = 0 \quad (2.26)$$

$$E(Y_{i2} v_{i3}) = 0 \quad (2.27)$$

Birinci kısıtlama (2.24) nolu modelde birim etkilerin varlığı durumunda δ 'yı tanımlamak için kullanılmaktadır. 'Birim etki yoktur' sıfır hipotezi, veri üzerinde sadece (2.26) ve (2.27) nolu kısıtlamaları etkilemektedir. Birim etkilerin test edilmesi, bu kısıtlamaların yeterince sıfıra yakın olması için örnek moment denkliğinin olup olmadığının testidir. δ 'yı tanımlamak (2.25) nolu kısıdın gerçekleşmesine bağlıdır (Tatoğlu, 2012: 97-98).

Holtz-Eakin (1988), her bir eşitlik için farklı araç değişkenler kullanarak eşanlı denklem sistemini tahmin etmişlerdir. Araç değişkenler matrisi $Z = \text{diag}[Z_i]$ olsun, N sonsuza giderken $\text{plim}(Z'v^*/N) = 0$ 'dır.

$$\hat{\Omega} = \left(\sum_{i=1}^N \hat{v}_{ir}^* \hat{v}_{is}^* Z'_{ir} Z_{is} \right)$$

Burada $\hat{v}_r^*$, her bir eşitliğin ayrı ayrı İki Aşamalı En Küçük Kareler artıklarını ifade etmektedir. Bu durumda tahminci,

$$\hat{\delta} = [Y^{2*'} Z \hat{\Omega}^{-1} Z' Y^{2*}]^{-1} Y^{2*'} Z \hat{\Omega}^{-1} Z' Y^{1*} \quad (2.28)$$

2.4.3.2. İçsellik Testi

Modelde yer alan içsel olduğu düşünülen değişkenlerin gerçekten içsel olup olmadıkları test edilmelidir. Sıfır hipotezi, ‘değişkenler dışsaldır’ şeklindedir. Sıfır hipotezinin reddedilmesi durumunda değişkenler içseldir ve içsel değişkenler yerine araç değişkenler kullanılmalıdır. Dışsallığı test etmek için X^2 dağılım Durbin’in Score testi (1954) ve F dağılım Wu-Hausman testi (Wu, 1954; Hausman (1978)) önerilmektedir (Tatoğlu, 2012: 98).

2.4.3.3. Araç Değişkenlerin Geçerliliğinin Testi

Genelleştirilmiş Momentler tahmininde kullanılan araç değişkenlerin geçerli olup olmadığını, diğer bir ifadeyle, aşırı tanımlama kısıtlamalarının geçerli olup olmadığını sınamak için, Arellano ve Bond (1991) Sargan testini önermişlerdir. Kullanılan araç değişkenler dışsalsa, artıklar açıklayıcı değişkenler ile korelasyonsuzdur. Sargan test istatistiği (2.29) nolu eşitlikteki gibidir:

$$s = \Delta \hat{u} Z \left(\sum_{i=1}^N Z'_i \Delta \hat{u}_i \hat{u}'_i Z_i \right)^{-1} Z' \Delta \hat{u} \sim \chi^2_{p-K-1} \quad (2.29)$$

Burada $Z_i = \text{diag}(Y_{i1}, \dots, Y_{is})$, ($s = 1, \dots, T - 2$) eşitliği vardır ve $\Delta \hat{u}$ iki aşamalı tahminden elde edilen artıklardır. p , Z ’nin sütun sayısı olmak üzere, s test istatistiği $p-K-1$ serbestlik dereceli χ^2 dağılımı göstermektedir.

Genelleştirilmiş Momentler Sistem tahmininde, modele ilave edilen araç değişkenlerin geçerliliği için Fark-Sargan testi kullanılmaktadır. Bu test, Genelleştirilmiş Momentler-Sistem ve Genelleştirilmiş Momentler-Fark tahminleri ile hesaplanan iki ayrı Sargan testi arasındaki fark ile hesaplanmaktadır. Bu testin farklı varyans altında da tutarlı olan Fark-Hansen testi versiyonu da vardır.

Aşırı tanımlama kısıtlamalarını test etmek için, Sargan testi, Fark-Sargan testi, dirençli tahminciler kullanıldığında Wooldridge'in dirençli score testi (1995) ve Fark-Hansen testi kullanılabilmektedir (Tatoğlu, 2012: 99).

2.4.3.4. Arellano ve Bond'un Otokorelasyon Testi

Arellano ve Bond (1991), dinamik panel veri modellerinde otokorelasyonu test etmek için bir test önermiştir. Bu test, birinci fark modelinin artıkları için 'ikinci dereceden otokorelasyon yoktur' temel hipotezini test etmektedir. Genelleştirilmiş Momentler tahmincisinin etkin olabilmesi için ikinci dereceden otokorelasyonun olmaması önemlidir. Genel olarak dinamik panel veri modeli aşağıdaki gibi yazılırsa;

$$Y_{it} = \alpha Y_{it-1} + \beta X_{it}^* + \mu_i + u_{it} = \delta X_{it} + \mu_i + u_{it}$$

Burada $X_{it} = (Y_{it-1}, X_{it}^*)$ kısıtlaması yapılmıştır ve $v_{it} = \mu_i + u_{it}$ otokorelasyonsuzdur.

v_{it} otokorelasyonsuz iken, birinci farklar modelinde, birinci dereceden otokorelasyonun olması önemli değildir.

İkinci dereceden otokorelasyonun testi için, birinci farklar modelinden elde edilen artıklar kullanılmaktadır. Sıfır hipotezi ise 'otokorelasyon yoktur' şeklindedir. Arellano ve Bond'un otokorelasyon test istatistiği (Tatoğlu, 2012:101).

$$m_2 = \frac{\hat{u}_{-2}\hat{u}}{\hat{u}^{1/2}} \sim N(0,1) \quad (2.30)$$

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ ETKİLİ OLAN FİNANSAL FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Kar ve zarar temeline dayalı olarak ekonomi üzerinde istihdam ve üretim artışı gibi pozitif katkı sağlamayı amaçlayan ve emek-sermaye ortaklığı şeklinde kurulan katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan finansal faktörlerin ortaya konulması, bir yandan ulusal ve uluslararası yatırımcılar açısından, diğer yandan yöneticilerin faaliyetlerini daha etkin olarak yerine getirmelerine olanak sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Tezin bu bölümünde, 2010: Q1-2020: Q3 dönemi için Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan finansal faktörleri incelenecek ve kamu bankalarının sisteme katılımının etkisini ortaya koyulacaktır.

3.1. Literatür

Hasan ve Dridi (2010), küresel kriz döneminde katılım bankaları ile geleneksel bankaların performanslarını kârlılık, kredi ve varlık büyümesi, dışsal derecelendirmeler bakımından karşılaştırmışlardır. Ürdün, Kuveyt, Malezya, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri ülkelerinde 120 banka üzerinde gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda, katılım bankalarının küresel krizden geleneksel bankalara göre daha farklı etkilendiği, katılım bankacılığına ilişkin faktörlerin 2008 küresel krizinin kârlılık üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırdığı, ayrıca bazı katılım bankalarının risk yönetimindeki zayıflıkların 2009 yılında kârlılıkta geleneksel bankalara göre daha büyük bir azalma olduğunu tespit etmişlerdir.

Chazi ve Syed (2010), Bangladeş, Bahreyn, Mısır, Endonezya, Kuveyt, Malezya, Pakistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Suudi Arabistan ve Yemen ülkelerinde katılım ve geleneksel bankaların sermaye yeterlilik rasyolarını analiz ederek içsel risklerini karşılaştırmışlardır. 2005-2008 dönemini kapsayan analizden elde edilen bulgulardan, katılım bankalarının sermaye rasyolarının geleneksel bankalardan daha iyi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Safrali ve Gumus (2010), Azerbaycan’da bankaların performansı ile makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi incelemişler ve enflasyonun anlamlı ve

performansı azaltıcı bir etkisinin olduğunu, GSYH'nın etkisinin ise negatif fakat istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Tamimi (2010), Birleşik Arap Emirlikleri'nde katılım ve geleneksel bankaların performanslarını 1996-2008 dönemi için araştırmıştır. Bankacılık sektörünün performansı aktive göre getiri (ROA) ve öz sermayeye göre getiri (ROE) ile ölçülmüş ve performansın belirleyenleri olarak GSYH, banka büyüklüğü, yoğunlaşma, likidite, finansal gelişmişlik göstergesi, maliyet ve şube sayısı değişkenleri dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonunda, geleneksel bankaların performansı üzerinde likidite ve yoğunlaşmanın, katılım bankalarının performansı üzerinde ise yönetim maliyeti ve şube sayısının anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Hidayat ve Abduh (2012), 2008 küresel finansal krizinin Bahreyn'de katılım bankalarının performansı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, 2008 küresel finansal krizin katılım bankalarının performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermişlerdir.

Choong, Thim ve Kyzy (2012), Malezya'da bankaların performansını inceledikleri çalışmada, aktive göre getiri (ROA) ve öz sermayeye göre getiri (ROE) değişkenlerini performans göstergeleri olarak kullanmışlar ve kredi riskinin bankaların performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, bununla birlikte likidite ve yoğunlaşmanın istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Zeitun (2012), Körfez Birliği Ülkelerinde yabancı sahipliği, bankaya özgü değişkenler ve makroekonomik göstergelerin katılım ve geleneksel bankaların performansı üzerindeki etkilerini incelemiştir. 2002-2009 dönemini kapsayan analiz sonucunda banka büyüklüğünün katılım bankalarının performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu, gelir-maliyet oranının hem katılım hem de geleneksel bankaların performansını anlamlı ve negatif bir şekilde etkilediği, GSYH ve enflasyon oranının bankaların performansı ile anlamlı bir ilişkisi olduğu, bununla birlikte yabancı sahipliğinin gerek katılım bankaları gerekse geleneksel bankaların performansları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir.

Amba ve Almkharreq (2013), 2006-2009 döneminde Körfez Arap Birliği ülkelerinde katılım bankaları ile geleneksel bankaların performansını etkileyen faktörleri ve finansal krizin etkisini araştırdıkları çalışmalarında, bankaların kârlılığını ölçmek için aktive göre getiri (ROA), öz sermayeye göre getiri (ROE) ve faiz marjı

(NIM) değişkenlerini ve açıklayıcı değişkenler olarak öz sermaye ve maddi öz sermaye, krediler ve likit varlıklar ile mevduatlar ve genel giderler değişkenlerini kullanmışlardır. Elde edilen bulgular, finansal kriz dönemlerinde katılım bankalarının sermaye yapısının geleneksel bankalardan daha iyi iken, geleneksel bankaların likiditesinin katılım bankalarından daha iyi olduğunu göstermektedir.

Rashid ve Jabeen (2016), 2006-2012 dönemi için Pakistan’da katılım ve geleneksel bankaların finansal, makroekonomik ve bankaya özgü belirleyenlerini analiz etmişlerdir. Çalışmada bankaların CAMELS oranlarına bağlı olarak finansal performans endeksi oluşturulmuş ve genel giderler, rezervler, banka büyüklüğü, mevduatlar, işletme verimliliği, piyasa değeri, piyasa yoğunlaşması, reel faiz ve borç verme faiz oranı değişkenleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, işletme verimliliği, rezervler ve genel giderlerin geleneksel bankalarının performansı üzerinde etkili olduğu, bununla birlikte katılım bankalarının performansını ise işletme verimliliği, mevduatlar ve piyasa yoğunlaşmasının etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmada genel giderler ile yönetim maliyetlerinin bankaların performansını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Bankacılık sektörünün performansının ve bu performansın belirleyenlerinin ampirik olarak incelendiği çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte, katılım bankaları özelinde yapılan çalışmalar daha sınırlı kalmaktadır. Literatürde bankaların performansının belirleyenleri bankaya özgü ve endüstriye özgü değişkenler ile finansal ve makroekonomik değişkenler tarafından açıklanmıştır.

Nawaz ve Haniffa (2017), entelektüel sermayenin 18 ülkede toplam 64 katılım bankasının performansı üzerindeki etkisini 2007-2011 dönemi için araştırdıkları çalışmada, banka büyüklüğü, risk düzeyi kontrol değişkenler olarak kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, katılım bankalarının değer yaratma kapasitesinin sermaye etkinliği ve beşerî sermaye etkinliğinden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir.

Jawadi vd. (2017), Temmuz 2007-Nisan 2016 dönemi için Afrika, Asta, Avrupa ve ABD’de 12 katılım bankasının performansı üzerinde coğrafi çevrenin etkisini incelemişlerdir. Coğrafi çevre, banka Asya ve Afrika’da ise 1, Avrupa ve ABD’de ise 0 değeri alan bir kukla değişken olarak ölçülmüştür. Çalışmanın sonucuna göre, katılım bankalarının performansının bölgeler arasında değişiklik

gösterdiği ve coğrafi çevrenin katılım bankalarının performansını pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği tespit etmişlerdir.

Mukhibad ve Khafid (2018), Endonezya’da katılım bankalarının finansal performansının belirleyenlerini araştırmışlardır. Kurumsal yönetim, denetleme kurulu sayısı, finansmanın mevduata oranı, kar ve zarar paylaşım finansman oranı, kâr paylaşım oranının aktive göre getiri (ROA) ve performans dışı finansmanın performansı (NPF) üzerindeki etkilerini 2009-2016 dönemi için incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, kurumsal yönetimin, denetleme kurulu sayısının katılım bankalarının performansı üzerine anlamlı ve pozitif etkilerinin olduğu gösterilmiştir.

Bougatef (2015), katılım bankalarının finansal performansını 2008-2010 dönemi için analiz etmiş ve yolsuzluk seviyesinin finansal sağlamlık üzerinde önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mimouni vd. (2019), 2003-2014 dönemi için Bahreyn, Bangladeş, Brunei, Gambia, Endonezya, Kuveyt, Malezya, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen’de sukuk piyasası gelişiminin katılım ve geleneksel bankaların kârlılığı üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Net faiz marjı/net kâr marjı ve varlığa göre getiri değişkenlerinin bankaların kârlılık göstergeleri ve sermaye yeterlilik oranı, kredi kaybı rezervleri/brüt krediler, gelir-maliyet oranı, likit varlıklar/mevduatlar ve kısa vadeli fonlama oranı, toplam varlıklar, risk ağırlıklı varlıkların toplam varlıklara oranı, sukuk piyasasının GSHY’ya oranı, Lerner endeksi, yıllık reel GSYH büyüme oranı ve enflasyon oranı değişkenlerinin kullanıldığı çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, bankaların kârlılığının Sukuk piyasası gelişiminin katılım bankalarının kârlılığını negatif bir şekilde etkilerken, geleneksel bankaların kârlılığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını belirlemişlerdir. Ayrıca, sukuk piyasası gelişiminin katılım bankalarının kârlılığı üzerindeki olumsuz etkisinin 2008 küresel finansal krizinden sonra daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir.

Türkiye özelinde katılım bankalarının performansını etkileyen faktörler üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, Aktaş (2013), Türkiye’de 2008 küresel finansal krizinin katılım ve geleneksel bankalarının istikrarlılığı üzerindeki etkilerini karşılaştırmışlar ve katılım bankalarının 2008 küresel krizinde daha istikrarlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, geleneksel bankaların kârlılık, risklilik ve likidite açısından istikrarlı olmadığı, varlık kalitesi bakımından ise her iki sektörün istikrarlı

olduğunu belirlemiştir. Alper ve Anbar (2011), 2002-2010 dönemi için Türk bankalarının performansını araştırmışlardır. Aktife göre getiri (ROA) ve öz sermayeye göre getiri (ROE) değişkenlerinin performans göstergesi olarak kullanıldığı çalışmada, banka büyüklüğü ve faiz dışı oranın ve reel faiz oranının kârlılığı anlamlı bir şekilde etkilediği, bunu birlikte mevduatlar, enflasyon, GSYH, likidite ve faiz marjının bankaların performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Karakuş ve Küçük (2016), Türkiye’de katılım bankalarının kârlılığını belirleyen makroekonomik faktörleri 2010-2014 dönemi için araştırmışlardır. Performans göstergesi olarak öz kaynak kârlılığı ve aktif kârlılığın kullanıldığı çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular, döviz kuru, GSYH, TÜFE ve duran varlıklar/aktif toplamı değişkenlerinin katılım bankalarının performansını olumsuz olarak, çalışan sayısının ise olumlu olarak etkilediğini; aktif kârlılığı üzerinde sanayi üretim endeksi, bankacılık sektörü kredi hacmi, işsizlik oranı, bankalarca açılan kredilere uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranının pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu, özkaynak kârlılığı üzerinde ise saatlik kazanç endeksi, diğer faaliyet giderleri/toplam aktifler oranı, bilanço dışı yükümlülükler/toplam aktif oranı ve kısa vadeli krediler/toplam krediler oranının pozitif, reel kesim güven endeksi, işsizlik oranı ve alınan krediler/toplam aktife oranının ise negatif ve anlamlı etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Avcı ve Aktaş (2017), 2011-2015 dönemi için Malezya, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt, İran, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye’de katılım bankalarının performansını etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada, aktif kârlılık oranı ve borç oranının katılım bankalarının performansını olumlu olarak, öz sermaye kârlılık oranı ve kredi mevduat oranının ise olumsuz olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sarıdoğan (2020), 2005-2018 dönemi için Türkiye’de bankaya özgü faktörlerin, makroekonomik faktörlerin ve küresel finansal krizin katılım bankalarının kârlılığı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Kârlılığın göstergesi olarak aktif kârlılığın, bu kârlılığı etkileyen faktörler olarak ise takipteki krediler/toplam kredilere oranı, öz kaynaklar/toplam aktifler oranı, toplam krediler/toplam aktifler oranı, net kâr payı geliri/toplam aktif oranı, toplam toplanan fonlar/toplam aktif oranının, GSYH büyümesinin, enflasyon oranının kullanıldığı çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, net kâr payı geliri, toplam mevduat ve GSYH büyümesinin katılım bankalarının kârlılığını olumlu yönde, sorunlu krediler, toplam krediler ve enflasyon oranının ise olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, küresel finansal krizin kârlılığı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Toraman vd. (2015), 2006-2014 dönemi için Türkiye’de katılım ve geleneksel bankaların performansını karşılaştırmışlardır. Aktife göre getiri (ROA) değişkenin performans göstergesi olarak kullanıldığı çalışmada, performansı belirleyen faktörler olarak aktif büyüklüğü, likidite, operasyonel etkinlik, kredi kalitesi ve sermaye yeterliliği değişkenleri dikkate alınmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, sermaye yeterliliği anlamında geleneksel bankalar katılım bankalarından daha önünde olduğu saptanmıştır. Ayrıca, bankaların performansı üzerinde operasyonel etkinlik ve sermaye yeterliliğinin pozitif, kredi kalitesinin ise negatif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.2. Veri Seti

Tezde Türkiye’de 2010: Q1-2020: Q3 dönemi için faaliyet gösteren katılım bankalarına ilişkin finansal rasyolar kullanılarak katılım bankalarının performansına etki eden faktörler, kamu bankalarının sisteme katılmalarının etkisi de dikkate alınarak incelenmektedir. İlk Kamu Katılım Bankası sektöre 2015 yılında giriş yaptığından dolayı ilgili yıl baz alınmıştır. Kukla değişken 2015 Q2’ den başlayarak oluşturulmuştur.

Katılım bankalarının performansını etkileyen faktörler literatürdeki çalışmalar çerçevesinde belirlenmiş ve Wasiuzzaman ve Tarmizi (2010) ve Sarıdoğan (2020) çalışmaları referans alınmıştır. Bu tezin, literatürdeki diğer çalışmalardan ayıran hususlar, kamu katılım bankalarının sisteme girmelerinin de modele dahil edilesidir. Analiz kapsamında kullanılan veriler Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) veri tabanından elde edilmiştir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de üç tanesi kamu bankası olmak üzere toplam altı katılım bankası faaliyette bulunmaktadır. Buna göre, faaliyette bulunana katılım bankaları Tablo 1’deki gibi ifade edilebilir:

Tablo 12: 2020 Yılı İtibariyle Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Kamu	Özel
Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
Vakıf Katılım Bankası A. Ş.	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Literatür incelendiğinde, bankaların performans göstergesi olarak genellikle aktif karlılık ve özkaynak karlılığı olmak üzere iki finansal faktörün kullanıldığı görülmektedir. Aktif karlılık, dönem net kar/zararın toplam aktiflere bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Söz konusu oran, bankaların sahip oldukları varlıklarının kar elde etmek amacıyla ne tür faaliyetlerde bulunduklarını yansıtmakta ve yönetime yönelik etkinlik kriteri olarak dikkate alınmaktadır. Özkaynak karlılığı ise dönem net kar/zararın öz kaynaklara bölünmesiyle hesaplanmakta ve söz konusu oran sermayedarların verdikleri sermayenin karlılığını yansıtmaktadır (Taşkın, 2011: 293). Bununla birlikte, özkaynak karlılığı finansal kaldıraç ve bu kaldıraçla ilgili riskleri göz ardı etmektedir (Flamini vd., 2009: 6). Kamu bankalarının sisteme katılımlarının katılım banka karlılığı üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla kamu katılım bankaları olan Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin sisteme katılım tarihi olan 2019:01 dönemini, Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin sisteme katılım tarihi olan 2015:02 dönemini, Vakıf Katılım Bankası A.Ş.'nin sisteme katılım tarihi olan 2016:01 dönemini temsilen kukla değişkenler modele dahil edilmiştir.

Tablo 13'de analizde kullanılan değişkenler ve bunlara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 14'de kamu ve özel sermayeli katılım bankalarının finansal oranlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır.

Tablo 13: Katılım Bankalarına İlişkin Finansal Değişkenler

Kısaltma	Hesaplama
Sermaye Yeterliliği	
SYR1	Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)
SYR2	Özkaynaklar/Toplam Aktifler
SYR3	(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler
Aktif Kalitesi	
AKR1	Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler
AKR2	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler
AKR3	Duran Aktifler / Toplam Aktifler
AKR4	Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler
Karlılık	
KR2	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler
KR2	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar
Bilanço Yapısı	
BYR1	Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler
BYR2	Alınan Krediler / Toplam Aktifler
Likidite	
LR1	Likit Aktifler / Toplam Aktifler
LR2	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
Gelir-Gider Yapısı	
GGR1	Özel Karşılıklar Sonrası Net karpayı Geliri / Toplam Aktifler
GGR2	Özel Karşılıklar Sonrası Net karpayı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)
GGR3	Karpayı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler

Tablo 14: Finansal Rasyolara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Rasyolar		Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Gözlem	
syr1	overall	13.0469	29.55144	0	348.86	N	252
	between		6.416159	1.025476	18.89095	N	6
	within		28.96282	-5.84405	343.0159	T	42
syr2	overall	6.267143	9.837739	0	86.9	N	252
	between		3.201995	0.035	9.133095	N	6
	within		9.39165	-2.78595	86.15476	T	42
syr3	overall	4.025317	9.185307	0	84.42	N	252
	between		2.080926	0.032619	5.793571	N	6
	within		8.985931	-1.76825	82.65174	T	42
akr1	overall	1.177302	2.492781	-1.64	11.37	N	252
	between		2.219363	0	5.639524	N	6
	within		1.446708	-4.44222	7.605397	T	42
akr2	overall	36.90798	34.533	0	82.69	N	252
	between		25.26886	0.037857	60.58405	N	6
	within		25.65759	-23.0961	92.67393	T	42
akr3	overall	1.708254	2.099281	0	9.12	N	252
	between		1.777819	0.002381	4.577619	N	6
	within		1.327637	-2.84937	6.649207	T	42
akr4	overall	4.949484	7.456821	0	33.4	N	252
	between		2.95913	0.023095	8.112857	N	6
	within		6.948242	-2.87337	33.84758	T	42
kr1	overall	0.386151	0.482437	-0.55	1.92	N	252
	between		0.310099	0.000476	0.706905	N	6
	within		0.390246	-0.32075	1.759008	T	42
kr2	overall	4.242817	5.46874	-1.8	36.53	N	252
	between		3.403526	0.001667	7.832143	N	6
	within		4.496146	-3.58933	32.94067	T	42

Tablo 14: Finansal Rasyolara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Rasyolar		Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum	Gözlem
byr1	overall	36.05591	34.28646	0	85.36	N 252
	between		25.88316	0.06	62.75095	N 6
	within		24.8003	-26.005	97.37639	T 42
byr2	overall	7.649563	8.692612	0	27.61	N 252
	between		6.111068	0.005476	15.80548	N 6
	within		6.657068	-8.09591	26.79623	T 42
ggr1	overall	0.856151	1.017708	-0.02	5.95	N 252
	between		0.627996	0.001905	1.596667	N 6
	within		0.840102	-0.73052	5.209484	T 42
ggr2	overall	38.6852	69.74265	-6.42	554.92	N 252
	between		29.36308	0.046905	86.18833	N 6
	within		64.36367	-43.7231	507.4168	T 42
ggr3	overall	0.485159	0.57841	-0.02	2.17	N 252
	between		0.410711	0.000476	0.905952	n 6
	within		0.439805	-0.41079	1.860397	T 42
lr1	overall	13.1425	12.80944	0	38.01	N 252
	between		9.392468	0.023095	24.39976	n 6
	within		9.501233	-10.9273	42.77583	T 42
lr2	overall	27.62028	36.56563	0	342.12	N 252
	between		17.88161	0.045714	52.32048	n 6
	within		32.70357	-24.3002	345.8648	T 42

Tablo 15’de katılım bankalarına ilişkin Pearson korelasyon matrisi yer almaktadır. Tablo 4’e göre SYR1 ile SYR2, SYR3 ve LR2, SYR2 ile SYR3 ve LR2 arasında, SYR3 ile LR2 arasında, AKR1 ile AKR3 arasında, AKR2 ile AKR3, KR1, KR2, BYR1, BYR2, GGR1, GGR3, LR1 ve LR2 arasında, AKR3 ile BRY1, BYR2 ve LR1 arasında, AKR4 ile GGR2 arasında, KR1 ile KR2, BYR1, GGR1, GGR3 ve LR1 arasında, KR2 ile BRY1, GGR1, GGR3 ve LR1 arasında, BYR1 ile BYR2, GGR1, GGR3 ve LR1 arasında, BYR2 ile LR1 arasında, GGR1 ile GGR3 ve LR1 arasında, GGR3 ile LR1 arasında, LR1 ile LR2 arasında pozitif, güçlü ve %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 15: Pearson Korelasyon Matrisi

	SYR1	SYR2	SYR3	AKR1	AKR2	AKR3	AKR4	KR1	KR2	BYR1	BYR2	GGR1	GGR2	GGR3	LR1	LR2
SYR1	1															
SYR2	0.88 (0.000)	1														
SYR3	0.901 (0.000)	0.9609 (0.000)	1													
AKR1	0.0346 (0.584)	0.1877 (0.002)	-0.006 (0.918)	1												
AKR2	0.2807 (0.000)	0.5897 (0.000)	0.4028 (0.000)	0.4402 (0.000)	1											
AKR3	0.1782 (0.004)	0.4271 (0.000)	0.2374 (0.000)	0.7966 (0.000)	0.7502 (0.000)	1										
AKR4	0.226 (0.000)	0.3698 (0.000)	0.1544 (0.001)	0.361 (0.000)	0.5892 (0.000)	0.3368 (0.000)	1									
KR1	0.0647 (0.306)	0.2954 (0.000)	0.1444 (0.000)	0.2933 (0.000)	0.752 (0.000)	0.5665 (0.000)	0.3819 (0.000)	1								
KR2	0.0393 (0.534)	0.2283 (0.000)	0.0803 (0.000)	0.2129 (0.000)	0.7194 (0.000)	0.4886 (0.000)	0.4358 (0.000)	0.9243 (0.000)	1							
BYR1	0.1347 (0.032)	0.4525 (0.000)	0.2683 (0.000)	0.3734 (0.000)	0.9754 (0.000)	0.7076 (0.000)	0.5636 (0.000)	0.7824 (0.000)	0.7562 (0.000)	1						
BYR2	0.0643 (0.309)	0.2923 (0.000)	0.0884 (0.161)	0.5755 (0.000)	0.7875 (0.000)	0.6953 (0.000)	0.6069 (0.000)	0.5523 (0.000)	0.5859 (0.000)	0.7542 (0.000)	1					
GGR1	0.2759 (0.000)	0.5076 (0.000)	0.3672 (0.000)	0.429 (0.000)	0.7811 (0.000)	0.5913 (0.000)	0.4598 (0.000)	0.8491 (0.000)	0.7927 (0.000)	0.7526 (0.000)	0.6217 (0.000)	1				
GGR2	0.1576 (0.012)	0.2856 (0.000)	0.1118 (0.076)	0.5181 (0.000)	0.5037 (0.000)	0.2883 (0.000)	0.7221 (0.000)	0.3356 (0.000)	0.3415 (0.000)	0.4689 (0.000)	0.5511 (0.000)	0.5854 (0.000)	1			
GGR3	0.1098 (0.081)	0.3717 (0.000)	0.2049 (0.001)	0.3611 (0.000)	0.7651 (0.000)	0.6267 (0.000)	0.5212 (0.000)	0.9153 (0.000)	0.8553 (0.000)	0.7917 (0.000)	0.5899 (0.000)	0.8317 (0.000)	0.4326 (0.000)	1		
LR1	0.2686 (0.000)	0.5554 (0.000)	0.4047 (0.000)	0.3551 (0.000)	0.9097 (0.000)	0.7027 (0.000)	0.5443 (0.000)	0.6818 (0.000)	0.669 (0.000)	0.917 (0.000)	0.8055 (0.000)	0.7197 (0.000)	0.4213 (0.000)	0.7476 (0.000)	1	
LR2	0.7581 (0.000)	0.8712 (0.000)	0.8098 (0.000)	0.1806 (0.000)	0.671 (0.000)	0.5014 (0.000)	0.3766 (0.000)	0.4456 (0.000)	0.4053 (0.000)	0.5819 (0.000)	0.4867 (0.000)	0.5531 (0.000)	0.2961 (0.000)	0.5255 (0.000)	0.7371 (0.000)	1

Korelasyon matrisinden sonra birimler arasındaki yatay kesit bağımlılığı araştırılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı, yatay kesiti oluşturan birimler arasındaki bağımlılığı ifade etmektedir. Yatay kesit bağımlılığının varlığı durumunda, bunun dikkate alınmaması tahmincilerin etkinlik özelliklerini kaybetmelerine yol açmaktadır. $N < T$ olduğunda yatay kesit bağımlılığının incelenmesinde Breusch ve Pagan (1980) LM testi, $N > T$ olduğunda ise Pesaran (2004) CDLM1, Baltagi, Feng ve Kao (2012) CDLM2 ve Pesaran (2004) CD testleri kullanılmaktadır. Sonuçlar Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

	Breusch-Pagan LM	Pesaran CD_{LM1}	Pesaran CD_{LM2}	Pesaran CD_{LM}
SYR1	55.50802 (0.0000)	6.300274 (0.0000)	6.227103 (0.0000)	-1.4156 (0.1569)
SYR2	166.5552 (0.0000)	26.57463 (0.0000)	26.50146 (0.0000)	1.516045 (0.1295)
SYR3	115.614 (0.0000)	17.27408 (0.0000)	17.20091 (0.0000)	1.617719 (0.1057)
AKR1	241.4546 (0.0000)	40.24932 (0.0000)	40.17614 (0.0000)	3.65447 (0.0003)
AKR2	241.4546 (0.0000)	40.24932 (0.0000)	40.17614 (0.0000)	3.65447 (0.0003)
AKR3	151.2582 (0.0000)	23.78179 (0.0000)	23.70861 (0.0000)	2.741465 (0.0061)
AKR4	362.0553 (0.0000)	62.26789 (0.0000)	62.19472 (0.0000)	12.64869 (0.0000)
KR1	162.9111 (0.0000)	25.90931 (0.0000)	25.83614 (0.0000)	4.252976 (0.0000)
KR2	134.1087 (0.0000)	20.65072 (0.0000)	20.57755 (0.0000)	5.593698 (0.0000)
BYR1	271.0382 (0.0000)	45.65051 (0.0000)	45.57734 (0.0000)	2.650381 (0.0000)
BYR2	220.7382 (0.0000)	36.46703 (0.0000)	36.39386 (0.0000)	6.483756 (0.0000)
LR1	281.8171 (0.0000)	47.61846 (0.0000)	47.54529 (0.0000)	4.581176 (0.0000)
LR2	173.6437 (0.0000)	27.8688 (0.0000)	27.79562 (0.0000)	0.816497 (0.4142)
GGR1	130.7808 (0.0000)	20.04313 (0.0000)	19.96996 (0.0000)	3.783406 (0.0000)
GGR2	192.9095 (0.0000)	31.38623 (0.0000)	31.31306 (0.0000)	9.438183 (0.0000)
GGR3	176.6016 (0.0000)	28.40884 (0.0000)	28.33567 (0.0000)	6.82982 (0.0000)

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 16'daki sonuçlara göre, tüm değişkenler için birimler arasında yatay kesit bağımlılığı olmadığını söyleyen sıfır hipotezi %5 önem seviyesinde reddedilmektedir. Diğer bir ifadeyle, birimler arasında yatay kesit bağımlılığı mevcuttur.

3.3. Birim Kök Analizi

Tezde, değişkenlerin durağanlıklarının araştırılmasında yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testlerinin kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle, değişkenlerin durağanlıklarının incelenmesi amacıyla ikinci nesil panel birim kök testlerinden Pesaran tarafından önerilen CADF birim kök testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 17'de gösterilmektedir.

Tablo 17: CADF Birim Kök Test Sonuçları

	Sabit Terimli	Sabit Terim ve Trendli
SYR1	-2.737*** (2)	-3.501*** (2)
SYR2	-2.433** (0)	-3.502*** (0)
SYR3	-2.455** (0)	-4.162*** (0)
AKR1	-2.645** (2)	-3.151*** (2)
AKR2	4.905*** (1)	-4.909*** (1)
AKR3	-2.618*** (2)	-3.702*** (2)
AKR4	-4.807*** (1)	-4.709*** (1)
KR1	-2.500** (1)	-4.875*** (1)
KR2	-2.380** (1)	-3.776*** (1)
BYR1	-3.964*** (0)	-3.795*** (0)
BYR2	-5.622*** (0)	-5.828*** (0)
LR1	-5.830*** (0)	-5.923*** (0)
LR2	-2.702*** (0)	-3.706*** (0)
GGR1	-2.453** (0)	-3.267*** (0)
GGR2	-2.879*** (0)	-3.251*** (0)
GGR3	-2.753*** (0)	-4.206*** (0)
Kritik Değerler	%1 -2.550 %5 -2.330 %10 -2.210	%1 -3.060 %5 -2.840 %10 -2.730

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 17’de yer alan Pesaran CADF birim kök test sonuçları incelendiğinde, sabit terimli birim kök test sonuçlarına göre, sermaye yeterliliği göstergeleri olan Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) (SYR1), Özkaynaklar/Toplam Aktifler (SYR2), (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (SYR3) rasyolarının, aktif kalitesi göstergeleri olan Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1), Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (AKR2), Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) ve Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyolarının; karlılık göstergeleri olan Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler (KR1) ve Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar (KR2) rasyolarının; bilanço yapısı göstergeleri olan Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) ve Alınan Krediler / Toplam Aktifler (BYR2) rasyolarının; likidite göstergesi olan Likit Aktifler / Toplam Aktifler (LR1) ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LR2) rasyolarının; gelir-gider yapısı göstergeleri olan Özel Karşılıklar Sonrası Net karpayı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1), Özel Karşılıklar Sonrası Net karpayı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) ve Karpayı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyolarının %5 önem seviyesinde düzey değerlerinde durağan oldukları ifade edilebilir. Benzer sonuçlar, sabit terim ve trendli birim kök testi için de geçerlidir.

3.4. Model Spesifikasyonu

Tezde 2010: Q1-2020: Q3 dönemi için Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan finansal faktörleri incelenecek amacıyla korelasyon matrisi dikkate alınarak alternatif modeller oluşturulmuştur. Bağımlı değişkenin aktif karlılık olarak dikkate alındığı modeller aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Model 1:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 2:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 3:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 4:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 5:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 6:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 7:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 8:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 9:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 10:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 BYR1_{it} + \beta_3 AKR1_{it} + \beta_4 LR1_{it} + \beta_5 GGR2_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 11:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 12:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Tezin bir diğer amacı olan kamu bankalarının sisteme katılımının etkisini ortaya koymak amacıyla Emlak Katılım, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım'ın katılım bankacılığı sistemine giriş tarihlerinden itibaren kukla değişkenler oluşturulmuştur. Oluşturulan kukla değişkenler aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$dummy_{KAMU} = \begin{cases} 0 & \text{eğer Sisteme kamu sermayeli bankalar girmediyse} \\ 1 & \text{eğer Sisteme kamu sermayeli bankalar girdiyse} \end{cases}$$

Kamu bankalarının sisteme katılımının, katılım bankacılık sektörünün performansı üzerinde nasıl bir etkiye neden olduğunu ortaya koymak amacıyla, oluşturulan söz konusu kukla değişkenler her bir modele dahil edilmiştir. Kukla değişkenlerinin ilave edildiği modeller ise aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Model 13:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 14:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 15:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 16:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 17:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 18:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 19:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 20:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 21:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 22:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 BYR1_{it} + \beta_3 AKR1_{it} + \beta_4 LR1_{it} + \beta_5 GGR2_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 23:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 24:

$$KR1_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Bağımlı değişkenin özkaynak karlılığı olarak dikkate alındığı modeller aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Model 25:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 26:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 27:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 28:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 29:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 30:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 31:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 32:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 33:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 34:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 BYR1_{it} + \beta_3 AKR1_{it} + \beta_4 LR1_{it} + \beta_5 GGR2_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 35:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR1_{it} + \varepsilon_{it}$$

Model 36:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR3_{it} + \varepsilon_{it}$$

Tezin bir diğer amacı olan kamu bankalarının sisteme katılımının, katılım bankalarının öz kaynak karlılığı üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla kukla değişkenler ilave edildiği modeller aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

Model 37:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 38:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 39:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR1_{it} + \beta_3 AKR2_{it} + \beta_4 GGR2_{it} + \beta_5 BYR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 40:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 41:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 42:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR1_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 43:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_5 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 44:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR2_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 45:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR3_{it} + \beta_2 AKR3_{it} + \beta_3 AKR4_{it} + \beta_4 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 46:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SYR1_{it} + \beta_2 BYR1_{it} + \beta_3 AKR1_{it} + \beta_4 LR1_{it} + \beta_5 GGR2_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 47:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR1_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

Model 48:

$$KR2_{it} = \beta_0 + \beta_1 AKR1_{it} + \beta_2 AKR4_{it} + \beta_3 BYR2_{it} + \beta_4 LR2_{it} + \beta_5 GGR3_{it} + \beta_6 dummy_{KAMU} + \varepsilon_{it}$$

3.5. Model Tahmin Sonuçları

Korelasyon matrisi ve değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantının dikkate alınması ile belirlenen alternatif modeller, bağımsız değişkenlerle hata terimi arasındaki korelasyonun varlığını ifade eden içsellik problemini dikkate alan Arellano ve Bover / Blundell ve Bond'un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler yöntemiyle tahmin edilmiştir.

Tablo 18'de Model 1 ve Model 13 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond'un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır:

Tablo 18: Model 1 ve Model 13 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 1 (Kukla Değişkensiz)		Model 13 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	1.081413***	0.029062	1.072422***	0.025421
SYR1	0.001075	0.000817	0.007765**	0.003632
AKR1	-0.01506*	0.008414	-0.050116**	0.019693
AKR2	-0.00568	0.005279	-0.01408**	0.007261
GGR2	-0.00052***	0.000108	0.00082	0.000607
BYR1	0.017032***	0.00538	0.034515***	0.011127
dummy _{KAMU}			-1.81956***	0.895187
Sabit Terim	-0.02494	0.016004	-0.02494	0.021469
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.054**	0.089	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.104	0.302	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.989	0.999	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.989	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 18’de yer alan Model 1 ve Model 13 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Bir dönem önceki aktif karlılık, cari dönem aktif karlılık üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle, bir dönem önceki aktif karlılık, katılım bankalarının cari dönemdeki performansını arttırmaktadır. Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar (SYR1) rasyosu aktif karlılık üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif etkiye sahiptir. Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) ve Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler (AKR2) rasyolarının aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif olarak etkiledikleri görülmektedir. Benzer şekilde, karlılığın %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) rasyosu aktif karlılığı arttırmaktadır. Benzer şekilde, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri /

Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) rasyosunun aktif karlılık üzerindeki etkisi negatiftir. Kamu sermayeli bankaların sisteme girişinin katılım bankalarının aktif karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve azaltıcı bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Araç değişkenlerin dışsal olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi H_0 reddedilememektedir. Bu sonuç, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsal olduğunu, dolayısıyla kullanılan araçların geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 19’da Model 2 ve Model 14 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır:

Tablo 19: Model 2 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 2		Model 14	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	1.139127***	0.171991	1.149037***	0.162991
SYR2	0.000996	0.004326	0.001479	0.004216
AKR1	0.010329	0.009993	0.010591	0.009845
AKR2	-0.00259	0.007312	-0.00228	0.007103
GGR2	-0.00048***	0.000109	-0.00038**	0.000194
BYR1	0.014053**	0.006872	0.014018**	0.006684
dummy _{KAMU}			-0.10135***	0.02793
Sabit Terim	-0.01984	0.013867	-0.01984	0.020109
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.057**	0.057**	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.107	0.117	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.989	0.989	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.999	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 19'da yer alan Model 2 ve Model 14 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) rasyosu aktif karlılığı arttırmaktadır. Buna karşılık, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) rasyosunun aktif karlılık üzerindeki etkisi negatiftir. Kamu bankalarının sisteme girişlerinin katılım bankaları aktif karlılığı azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Araç değişkenlerin dışsal olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi H0 reddedilememektedir. Bu sonuç, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsal olduğunu, dolayısıyla kullanılan araçların geçerli olduğunu

ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, modelin gerekli varsayımları sağladığını göstermektedir.

Tablo 20’de Model 3 ve Model 15 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 20’de yer alan Model 3 ve Model 15 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) rasyosu aktif karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahipken, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) rasyosunun aktif karlılığı negatif olarak etkilediği ifade edilebilir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi H_0 reddedilememektedir, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsaldır. Bu durum kullanılan araçların geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, modelin gerekli varsayımları sağladığını göstermektedir.

Tablo 20: Model 3 ve Model 15 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 3 (Kukla Değişkensiz)		Model 15 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	1.139936***	0.171528	1.128936***	0.162428
SYR3	0.000911	0.003849	0.000813	0.003686
AKR1	0.010534	0.010297	0.01008	0.010201
AKR2	-0.00246	0.006709	-0.0026	0.006331
GGR2	-0.00047**	9.29E-05	-0.00047**	0.000176
BYR1	0.013977**	0.006525	0.013793**	0.006263
dummy _{KAMU}	-	-	0.008866	0.125369
Sabit Terim	-0.01993	0.013838	-0.01993	0.019895
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.057**	0.057**	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.107	0.107	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.989	0.989	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.999	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 21’de Model 4 ve Model 16 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 21’de Model 4 ve Model 16 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır. Model 4 tahmin sonucuna göre, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının performansı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç

değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 21: Model 4 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 4 (Kukla Değişkensiz)		Model 16 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	6.684408	4.935889	0.498982	0.297427
SYR1	0.00502	0.005432	-4.7E-05	0.001537
AKR3	-0.67957	0.519932	-0.00463	0.023505
AKR4	-0.06178	0.044251	0.013541	0.014417
GGR1	0.388313***	0.042352	0.394037***	0.04262
dummys _{KAMU}	-	-	-0.7259	0.557793
Sabit Terim	-1.21169	0.936929	0.486473	0.312155
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.223	0.133	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.200	0.107	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.988	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 22’de Model 5 ve Model 17 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır. Model 4 tahmin sonucuna göre, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığını anlamlı olarak etkilememektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek

amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 22: Model 5 ve Model 17 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 5 (Kukla Değişkensiz)		Model 17 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	6.684408	4.935889	-1.11365	1.054558
SYR2	0.00502	0.005432	-0.00566	0.002696
AKR3	-0.67957	0.519932	0.219277	0.166893
AKR4	-0.06178	0.044251	0.035846	0.031188
GGR1	0.388313***	0.042352	0.430191***	0.048045
dummys _{KAMU}	-	-	-0.79195	0.607801
Sabit Terim	-1.21169	0.936929	0.522013	0.341112
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.223		0.226	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.200		0.190	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.986		0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.988		0.988	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 23’de Model 6 ve Model 18 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır. Model 6 tahmin sonucuna göre, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek

amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 23: Model 6 ve Model 18 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 6 (Kukla Değişkensiz)		Model 18 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	6.684408	4.935889	-1.16891	1.105241
SYR3	0.00502	0.005432	-0.00629	0.002828
AKR3	-0.67957	0.519932	0.224095	0.175134
AKR4	-0.06178	0.044251	0.035592	0.031993
GGR1	0.388313***	0.042352	0.433051***	0.049091
dummys _{KAMU}	-	-	-0.80651	0.620491
Sabit Terim	-1.21169	0.936929	0.519973	0.338686
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.223		0.225	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.200		0.183	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.986		0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.988		0.988	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 24’de Model 7 ve Model 19 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır. Model 7 tahmin sonucuna göre, Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Buna karşın, %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı bir şekilde Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) ve Finansal Varlıklar (Net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyolarının da aktif karlılığı azaltıcı bir etkiye sahip oldukları ifade edilebilir. Kamu sermayeli bankalarının aktif karlılık üzerinde istatistiki olarak anlamlı değildir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç

değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 24: Model 7 ve Model 19 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 7 (Kukla Değişkensiz)		Model 19 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	0.746096**	0.335892	0.639961**	0.282681
SYR1	0.000897	0.000961	0.000734	0.000957
AKR3	-0.07803**	0.03685	-0.07778**	0.037001
AKR4	-0.01592**	0.009145	-0.01551**	0.008935
GGR3	0.794347***	0.041158	0.784303***	0.040417
dummy _{KAMU}	-	-	-0.02495	0.021623
Sabit Terim	-0.0963*	0.055594	0.9919	0.04489
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.118	0.103	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.324	0.334	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.98	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 25’de Model 8 ve Model 20 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 25: Model 8 ve Model 20 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 8 (Kukla Değişkensiz)		Model 20 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	0.766709**	0.34579	0.646825**	0.282156
SYR2	0.001674	0.00398	0.001065	0.003952
AKR3	-0.07976**	0.038898	-0.07825**	0.038246
AKR4	-0.01567*	0.00931	-0.01541*	0.009217
GGR3	0.786703***	0.041354	0.779545***	0.041202
dummys _{KAMU}	-	-	-0.01507	0.013323
Sabit Terim	-0.09775*	0.056798	-0.09775	0.056752*
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.097	0.117	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.281	0.287	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.988	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Model 8 ve Model 20 tahmin sonucuna göre, Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif, Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) rasyosunun ise %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif olarak etkiledikleri ifade edilebilir. Bu modelde kamu sermayeli bankalarının aktif karlılık üzerinde anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ve modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 26’da Model 9 ve Model 21 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 26: Model 9 ve Model 21 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 9 (Kukla Değişkensiz)		Model 21 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR1	0.769751**	0.34722	0.64945**	0.283839
SYR2	0.001566	0.003755	0.000905	0.003684
AKR3	-0.07879**	0.037507	-0.07762**	0.03705
AKR4	-0.01527**	0.00896	-0.01515*	0.008888
GGR3	0.786176***	0.041631	0.779077***	0.041548
dummys _{KAMU}			-0.01516	0.014112
Sabit Terim	-0.09817*	0.057322	-0.09816*	0.057232
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.117	0.097	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.285	0.278	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.988	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Model 9 ve Model 21 tahmin sonucuna göre, Duran Aktifler / Toplam Aktifler rasyosu (AKR3) ve Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyosunun aktif karlılık üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif etkisi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Kar payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosunun aktif karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak pozitif olarak etkilemektedir. Bu modelde kamu sermayeli bankalarının aktif karlılık üzerinde anlamlı bir etkisine rastlanmamıştır.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçları ise, araç değişkenlerin dışsal olduğunu belirtmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla uygulanan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ve modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 27’de Model 10 ve Model 22 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 27: Model 10 ve Model 22 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 10 (Kukla Değişkensiz)		Model 22 (Kukla Değişkenli)	
L.KR1	1.23683**	0.624908	0.92392**	0.474447
SYR1	0.000685	0.000567	0.00379**	0.001798
BYR1	0.024347***	0.007483	0.015636***	0.001856
AKR1	-0.022272**	0.009795	-0.58598**	0.30459
LR1	0.01257*	0.007389	0.03216**	0.013867
GGR2	-0.00078***	0.000269	-0.00865**	0.004366
dummys _{KAMU}	-	-	-0.16834***	0.04909
Sabit Terim	0.040378	0.041478	-0.02272	0.020886
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.112		0.088	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.888		0.832	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.997	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.987		0.999	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Model 10 ve Model 22 tahmin sonucuna göre, Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) (SYR1) rasyosunun aktif karlılık üzerinde %5 önem seviyesinde pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) ve Likit Aktifler / Toplam Aktifler (LR1) rasyoları da %5 önem seviyesinde aktif karlılığı arttırmaktadır. Buna karşın, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosu ve Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) rasyosunun aktif karlılık üzerindeki etkisinin negatif olduğu ifade edilebilir. Kamu sermayeli bankalarının %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve katılım bankalarının aktif karlılığını azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçları ise, araç değişkenlerin dışsal olduğunu belirtmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla uygulanan AR test istatistiklerine göre, ikinci

dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ve modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 28’de Model 11 ve Model 23 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 28: Model 11 ve Model 23 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 11 (Kukla Değişkensiz)		Model 23 (Kukla Değişkenli)	
L.KR1	1.68598***	0.628809	1.56286***	0.51882
AKR1	-0.04589***	0.009636	-0.04732***	0.00894
AKR4	-0.00297	0.00534	-0.00151	0.005589
BYR2	0.012801***	0.003663	0.015709***	0.004025
LR2	0.00086**	0.000469	0.00068	0.000487
GGR1	0.400196***	0.044041	0.40279***	0.044033
dummy _{KAMU}	-	-	-0.180743**	0.081752
Sabit Terim	0.033222	0.025831	0.033222	0.029993
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.043		0.052	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.248		0.349	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.987	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.987	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Model 11 ve Model 23 tahmin sonuçları incelendiğinde, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosu %5 önem seviyesinde aktif karlılık üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Buna karşın, Alınan Krediler / Toplam Aktifler (BYR2), Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LR2) ve Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyolarının %5 önem seviyesinde aktif karlılığı pozitif olarak etkilediği ifade edilebilir. Kamu sermayeli bankalarının %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve katılım bankalarının aktif karlılığını azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçları ise, araç değişkenlerin dışsal olduğunu belirtmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla uygulanan AR test istatistiklerine göre, ikinci

dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ve modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 29’da Model 12 ve Model 24 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 29: Model 12 ve Model 24 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 12 (Kukla Değişkensiz)		Model 24 (Kukla Değişkenli)	
L.KR1	1.00433***	0.061311	1.56286***	0.51882
AKR1	-0.01881**	0.009442	-0.01898**	0.009246
AKR4	-0.0124	0.007755	-0.01252	0.0075
BYR2	0.009038***	0.003346	0.009549***	0.003974
LR2	-0.00029	0.000621	-0.00026	0.000594
GGR3	0.8079***	0.059448	0.810987***	0.061248
dummy _{KAMU}	-	-	0.003974	0.056514
Sabit Terim	0.014732	0.012656	0.014732	0.012946
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.048		0.042	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.109		0.106	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.999		0.998	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.997	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Model 12 ve Model 24 tahmin sonuçları incelendiğinde, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosu %5 önem seviyesinde aktif karlılığı olumsuz olarak etkilediği görülmektedir. Buna karşın, Alınan Krediler / Toplam Aktifler (BYR2), Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LR2) ve Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyoları aktif karlılık üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilediği ifade edilebilir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçları ise, araç değişkenlerin dışsal olduğunu belirtmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla uygulanan AR test istatistiklerine göre, ikinci

dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ve modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 30’da Model 25 ve Model 37 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 30: Model 25 ve Model 37 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 25 (Kukla Değişkensiz)		Model 37 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.151228**	0.083663	0.140042**	0.084818
SYR1	-0.00409	0.015124	-0.00072	0.012953
AKR1	-0.08928	0.158611	-0.08447	0.138059
AKR2	-0.03743	0.083079	-0.04325	0.073476
GGR2	0.001134	0.001797	0.002466	0.002274
BYR1	0.145206***	0.075784	0.15064**	0.06817
dummys _{KAMU}			-0.8383***	0.347728
Sabit Terim	-0.09289	0.090542	0.302612	0.216605
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.043**	0.041**	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.180	0.181	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.997	0.999	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.996	0.989	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 30’da yer alan Model 25 ve Model 37 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Bir dönem önceki özkaynak karlılığı, cari dönem özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Diğer bir ifadeyle, bir dönem önceki özkaynak karlılığı, katılım bankalarının cari dönemdeki performansını arttırmaktadır. Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar (SYR1) rasyosu, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) ve Toplam Krediler,

Alacaklar / Toplam Aktifler (AKR2), Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) rasyolarının özkaynak karlılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) rasyosu özkaynak karlılığı üzerinde pozitif etkiye sahiptir. Kamu sermayeli bankaların sisteme girişinin katılım bankalarının aktif karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve azaltıcı bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi H_0 reddedilememektedir. Dolayısıyla, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsaldır, kullanılan araçların geçerlidir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 31’de Model 26 ve Model 38 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 31: Model 26 ve Model 38 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 26 (Kukla Değişkensiz)		Model 38 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.137221**	0.055111	0.127035**	0.055303
SYR2	0.11129**	0.043617	0.10896**	0.043554
AKR1	-0.21897**	0.127489	-0.22711**	0.127328
AKR2	0.063596	0.054892	0.065987	0.054804
GGR2	0.001567	0.003955	0.002965	0.004025
BYR1	0.064035	0.04877	0.061611	0.048696
dummy _{KAMU}			-0.80865**	0.454775
Sabit Terim	-0.06639	0.324759	0.331017	0.393722
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.203	0.036**	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.134	0.173	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.988	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.999	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 31’de yer alan Model 26 ve Model 38 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Özkaynaklar/Toplam Aktifler (SYR2) rasyosu özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Buna karşılık, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosunun aktif karlılık üzerindeki etkisinin negatif olduğu görülmektedir. Ayrıca, kamu bankalarının sisteme girişlerin katılım bankaları özkaynak karlılığını azaltıcı bir etkiye sahiptir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Araç değişkenlerin dışsal olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi reddedilememektedir. Bu sonuç, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsal olduğunu, dolayısıyla kullanılan araçların geçerli olduğunu

ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, modelin gerekli varsayımları sağladığını göstermektedir.

Tablo 32’de Model 27 ve Model 39 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 32’de yer alan Model 27 ve Model 39 için iki aşamalı sistem GMM tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (SYR3) rasyosu özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosunun aktif karlılığı %5 önem seviyesinde negatif olarak etkilediği görülmektedir. Kamu bankalarının sisteme girişlerin katılım bankalarının özkaynak karlılığını azaltıcı bir etki yaratmaktadır.

Tablo 32: Model 27 ve Model 39 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 27 (Kukla Değişkensiz)		Model 39 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.130475**	0.05535	0.119011**	0.055565
SYR3	0.11214**	0.040389	0.11353**	0.040313
AKR1	-0.26466**	0.133295	-0.27915**	0.133242
AKR2	0.059794	0.050908	0.066273	0.050918
GGR2	0.000628	0.003951	0.002134	0.004022
BYR1	0.064287	0.046528	0.058453	0.046534
dummy _{KAMU}			-0.86599**	0.454674
Sabit Terim	-0.06069	0.324851	0.366624	0.394253
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.039**	0.037**	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.169	0.169	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.997	0.988	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.996	0.999	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre, sıfır hipotezi reddedilememektedir, aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir. Araç değişkenlerin dışsal olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenlerin dışsal olduğunu söyleyen sıfır hipotezi reddedilememektedir. Bu sonuç, araç değişkenler regresyonunda kullanılan araç değişkenlerin dışsal olduğunu, dolayısıyla kullanılan araçların geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, %5 önem seviyesinde modelde birinci düzeyde otokorelasyonun bulunduğu; bununla birlikte, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, modelin gerekli varsayımları sağladığını göstermektedir.

Tablo 33’de Model 28 ve Model 40 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 33: Model 27 ve Model 40 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 28 (Kukla Değişkensiz)		Model 40 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.247738***	0.037326	0.239093**	0.069693
SYR1	0.03186***	0.006129	0.03028**	0.008359
AKR3	-0.08997	0.106113	-0.09587	0.141782
AKR4	0.04993**	0.025936	0.068799	0.066134
GGR1	3.789027***	0.230432	3.741591**	0.802103
dummys _{KAMU}			-0.59742**	0.346435
Sabit Terim	0.253907	0.242889	0.533342	0.318446
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.776	0.115	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.450	0.129	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.998	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.999	0.997	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 33’de Model 28 ve Model 40 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır. Model tahmin sonuçlarına göre, zel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu aktif karlılığı %5 önem seviyesinde zkaynak karlılığını istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Benzer şekilde, zkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) (SYR1) rasyosunun ve Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyosunun zkaynak karlılığı üzerindeki etkileri de pozitifdir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının performansı üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatiftir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek

amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 34’de Model 29 ve Model 41 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 34: Model 29 ve Model 41 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 29 (Kukla Değişkensiz)		Model 41 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.2434***	0.071647	0.231741***	0.074596
SYR2	0.13155***	0.052605	0.12868***	0.05098
AKR3	0.014913	0.093821	0.006171	0.10307
AKR4	0.062172	0.075138	0.085793	0.074971
GGR1	4.018609***	0.9001	3.964363***	0.907589
dummys _{KAMU}			-0.7331**	0.352549
Sabit Terim	0.242341	0.220776	0.594142	0.364859
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.123	0.116	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.105	0.106	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.999	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.999	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Model 29 ve Model 41 tahmin sonuçlarına göre, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu özkaynak karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Benzer şekilde, Özkaynaklar/Toplam Aktifler (SYR2) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisi de pozitifdir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığını anlamlı olarak etkilememektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç

değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 35’de Model 30 ve Model 42 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 35: Model 30 ve Model 42 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 30 (Kukla Değişkensiz)		Model 42 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.241657***	0.070889	0.230521***	0.073505
SYR3	0.12507***	0.051303	0.12197***	0.049661
AKR3	-0.07483	0.106235	-0.08155	0.116981
AKR4	0.031575	0.068484	0.055123	0.067677
GGR1	4.005067**	0.892335	3.951118**	0.899258
dummys _{KAMU}			-0.71085**	0.35087
Sabit Terim	0.246454	0.217644	0.586738	0.360208
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.120	0.113	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.114	0.115	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.986	0.986	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.988	0.988	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Model 30 ve Model 42 tahmin sonuçlarına göre, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler (GGR1) rasyosu özkaynak karlılığı %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (SYR3) rasyosunun da özkaynak karlılığını istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olarak etkilediği görülmektedir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının özkaynak karlılığı üzerindeki etkisi de %5 önem seviyesinde anlamlı ve negatiftir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuç, modelin gerekli varsayımlarını sağladığını belirtmektedir.

Tablo 36’da Model 31 ve Model 43 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 36: Model 31 ve Model 43 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 31 (Kukla Değişkensiz)		Model 43 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.169187***	0.034371	0.171551***	0.034461
SYR1	0.00718	0.005307	0.00769	0.005341
AKR3	-0.25017**	0.09713	-0.25235**	0.097033
AKR4	-0.01701	0.024062	-0.02641	0.027002
GGR3	7.866673***	0.396433	7.942984***	0.408285
dummys _{KAMU}			0.263459	0.34503
Sabit Terim	0.308293	0.216129	0.183105	0.271029
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.921		0.921	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.512		0.513	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.988		0.996	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.987		0.996	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 36’da yer alan Model 31 ve Model 43 tahmin sonuçları incelendiğinde, Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkilerinin %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte, Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) rasyosunun %5 önem seviyesinde özkaynak karlılığı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamalarının geçerli olduğunu söyleyen sıfır hipotezi kabul edilmektedir, Fark-Hansen test sonuçlarına göre ise araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 37’de Model 32 ve Model 44 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 37: Model 32 ve Model 44 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 32 (Kukla Değişkensiz)		Model 44 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.164764***	0.034056	0.1671658***	0.034155
SYR2	0.04734***	0.017595	0.0480371***	0.017592
AKR3	-0.1962**	0.098903	-0.1985596**	0.098795
AKR4	-0.00861	0.023987	-0.0178071	0.026982
GGR3	7.969635***	0.392922	8.045427***	0.405432
dummys _{KAMU}			0.2512627	0.339438
Sabit Terim	0.347156	0.212818	0.2252613	0.268817
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.772		0.611	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.173		0.141	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.999		0.997	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.997	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 37’de yer alan Model 32 ve Model 44 tahmin sonuçları incelendiğinde, Özkaynaklar/Toplam Aktifler (SYR2) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisinin %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olduğu ifade edilebilir. Benzer şekilde, Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosunun da özkaynak karlılığı

üzerindeki etkisi pozitifdir. Bununla birlikte, Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) rasyosunun %5 önem seviyesinde özkaynak karlılığını azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerlidir, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsaldır. Bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğunu ifade etmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 38’de Model 33 ve Model 45 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 38: Model 33 ve Model 45 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 33 (Kukla Değişkensiz)		Model 45 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.162995***	0.034081	0.1655***	0.03417
SYR3	0.04855***	0.016975	0.04945***	0.016985
AKR3	-0.22732***	0.096167	-0.23021***	0.096071
AKR4	-0.01963	0.023359	-0.0296	0.026524
GGR3	7.983203***	0.392965	8.064455***	0.405579
dummys _{KAMU}			0.267853	0.339512
Sabit Terim	0.355211	0.212831	0.225692	0.2685
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.803		0.896	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.182		0.508	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.999		0.997	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.998		0.997	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 38’de yer alan Model 33 ve Model 45 tahmin sonuçları incelendiğinde, (Özkaynaklar- Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (SYR3) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisinin %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif olduğu görülmektedir. Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) rasyosunun da özkaynak karlılığı üzerinde arttırıcı bir etkiye sahiptir. Buna karşın, Duran Aktifler / Toplam Aktifler (AKR3) rasyosunun %5 önem seviyesinde özkaynak karlılığını azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli olduğu, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsal olduğu ifade edilebilir. Elde edilen bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 39’da Model 34 ve Model 46 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 39’da yer alan Model 34 ve Model 46 tahmin sonuçları incelendiğinde, sadece Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler (BYR1) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Tablo 39: Model 34 ve Model 46 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 34 (Kukla Değişkensiz)		Model 46 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.148033***	0.055555	0.14007***	0.055611
SYR1	0.00626	0.008293	0.00499	0.008307
BYR1	0.132533***	0.019867	0.128202***	0.019995
AKR1	-0.12172	0.109129	-0.12814	0.10886
LR1	-0.06366	0.048672	-0.05163	0.049119
GGR2	0.000495	0.00406	0.001824	0.004135
dummy _{KAMU}			-0.73844	0.470371
Sabit Terim	-0.0709	0.333455	0.276926	0.399471
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.047**	0.365	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.269	0.492	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.992	0.990	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.992	0.991	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli olduğu, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsal olduğu ifade edilebilir. Elde edilen bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 40’da Model 35 ve Model 47 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 40: Model 35 ve Model 47 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 35 (Kukla Değişkensiz)		Model 47 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.207262***	0.035465	0.185896***	0.035818
AKR1	-0.62343**	0.084222	-0.63541***	0.083454
AKR4	0.019033	0.026681	0.050432***	0.028411
BYR2	0.159992***	0.031389	0.168625***	0.0312
LR2	0.02215***	0.005464	0.02218***	0.005408
GGR1	3.888358***	0.221272	3.803351***	0.220834
dummy _{KAMU}			-1.03727***	0.346158
Sabit Terim	0.005276	0.226432	0.493345	0.277048
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.867	0.619	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri		0.337	0.411	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri		0.997	0.995	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri		0.996	0.994	
Wald Test Olasılık Değeri		0.000	0.000	

Not: ***,**, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 41’de yer alan Model 36 ve Model 48 tahmin sonuçları incelendiğinde, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisinin negatif olduğu görülmektedir. Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisi ise pozitifdir. Alınan Krediler / Toplam Aktifler (BYR2), Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) (GGR2) ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LR2) rasyolarının özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde arttırıcı bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığı üzerindeki etkisinin ise negatif olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli olduğu, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsal olduğu ifade edilebilir. Elde edilen bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Modelde

otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 41’de Model 36 ve Model 48 için Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 41: Model 36 ve Model 48 İçin İki Aşamalı Sistem GMM Tahmin Sonuçları

	Model 36 (Kukla Değişkensiz)		Model 48 (Kukla Değişkenli)	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
L.KR2	0.081761***	0.033769	0.081694***	0.034019
AKR1	-0.53348***	0.075154	-0.53353***	0.075217
AKR4	0.06061***	0.024662	0.06043**	0.027038
BYR2	0.202154***	0.028083	0.202198***	0.028212
LR2	0.02023***	0.004798	0.02023***	0.004801
GGR3	7.74257***	0.359476	7.740951***	0.372902
dummys _{KAMU}			-0.00532	0.325632
Sabit Terim	0.046057	0.204343	0.0486	0.256868
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.393		0.393	
Arellano-Bond AR(1) Olasılık Değeri	0.573		0.573	
Dirençli Hansen Test Olasılık Değeri	0.997		0.993	
Fark Hansen Test Olasılık Değeri	0.996		0.993	
Wald Test Olasılık Değeri	0.000		0.000	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde anlamlılıkları ifade etmektedir

Tablo 41’de yer alan Model 36 ve Model 48 tahmin sonuçları incelendiğinde, Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler (AKR1) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisinin negatif, Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler (AKR4) rasyosunun özkaynak karlılığı üzerindeki etkisinin ise pozitif olduğu görülmektedir. Alınan Krediler / Toplam Aktifler (BYR2), Karpayı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler (GGR3) ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli

Yükümlülükler (LR2) rasyolarının özkaynak karlılığı üzerinde %5 önem seviyesinde arttırıcı bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Kamu bankalarının sisteme girişi katılım bankalarının aktif karlılığı üzerindeki etkisinin ise negatif olduğu görülmektedir.

Dirençli olan Hansen test sonucuna göre aşırı tanımlama kısıtlamaları geçerli olduğu, Fark-Hansen test sonuçlarına göre, araç değişkenler dışsal olduğu ifade edilebilir. Elde edilen bu sonuçlar, kullanılan araç değişkenlerin geçerli olduğu anlamına gelmektedir. Modelde otokorelasyon problemini test etmek amacıyla kullanılan AR test istatistiklerine göre, ikinci dereceden otokorelasyonun bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, model varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir.

Tablo 42’de katılım bankalarına ilişkin performans göstergelerinin sırasıyla aktif karlılık ve özkaynak karlılığı olduğu modellere ilişkin elde edilen tahmin sonuçlarına yönelik özet tablo yer almaktadır.

Tablo 42: Sonuçlara İlişkin Özet Tablo

	Aktif Karlılık	Özkaynak Karlılığı
SYR1	+	Anlamsız
SYR2	Anlamsız	+
SYR3	Anlamsız	+
AKR1	-	-
AKR2	-	-
AKR3	-	-
AKR4	-	+
BYR1	+	+
BYR2	+	+
LR1	+	+
LR2	+	+
GGR1	+	+
GGR2	-	-
GGR3	+	+
Dummy _{kamu}	-	-

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finans piyasalarının temel kuruluşları olan bankalar, ekonomik birimler arasında krediye ve paraya yönelik hizmetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin faaliyet gösteren iktisadi işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, ekonomik birimlerin tasarruflarının verimli alanlara aktarılmasını sağlama amacı çerçevesinde ekonomik kalkınmanın finansmanında önemli bir rol üstlenmektedirler (Fischer, 1978).

Geleneksel bankacılığa alternatif olarak görülen Katılım Bankacılığı (Chapra; 2008, Ahmed; 2009, Siddiqi; 2009, Ahmed; 2010, Kayed ve Hassan; 2011), kar ve zarar temeline dayalı olarak fon toplayan ve murabaha, kiralama, ortaklık gibi metotlarla fon talebini karşılayan bankacılık modelidir. Çoğu iktisatçıya göre risk iştahındaki artış, kaldıraçlı işlemler ve faiz gibi faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan krizler karşısında, İslam ekonomisi içerisinde bulunan reel karşılık sisteminin bir korunma noktası olduğunu varsayılmaktadır. Geleneksel bankacılıktan temel olarak paraya olan görüş açısından farklılaşan katılım bankaları, para ticaretini ve faizi benimsemeyen ekonomik birimlerin finansman ihtiyaçlarını yerine getirmek ve buna dayalı olarak katılım fonu ve kâr payı ilişkisini gerçekleştirerek tasarruf arzına olanak sağlama amaçlarına sahiptir.

Bu tezde, Türkiye’de 2010: Q1-2020: Q3 dönemi için faaliyet gösteren katılım bankalarına ilişkin finansal rasyolar kullanılarak katılım bankalarının performansına etki eden faktörler incelenmiştir. Tezin bir diğer amacı ise, kamu bankalarının sisteme katılmalarının katılım bankacılığının performansını ne yönde etkilediğinin ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda, ortogonal sapmalar yöntemini kullanarak etkin araç değişkenler elde edilmesini, küçük örnekler için tutarlı tahminler sağlayan ve içsellik problemini dikkate alan Arellano ve Bover / Blundell ve Bond’un İki Aşamalı Sistem Genelleştirilmiş Momentler tahmincisi kullanılmıştır.

Tezde katılım bankalarının performans göstergesi olarak aktif karlılık ve özkaynak karlılığı rasyoları dikkate alınmıştır. Aktif karlılık, bankaların sahip oldukları varlıklarının kar elde etmek amacıyla ne tür faaliyetlerde bulunduklarını yansıtmakta ve yönetime yönelik etkinlik kriteri olarak dikkate alınmaktadır. Özkaynak karlılığı ise sermayedarların verdikleri sermayenin karlılığını yansıtmakta, ancak finansal kaldıraç ve bu kaldıraçla ilgili riskleri göz ardı etmektedir. Katılım bankalarının performansı üzerinde etkili olan faktörler ise sermaye

yeterliliği, aktif kalitesi, bilanço yapısı, likidite ve gelir-gider yapısı açısından ele alınmıştır. Kamu sermayeli bankaların katılım bankacılık sistemine girişlerinin, katılım bankacılığının performansını nasıl etkilediğini incelemek amacıyla ise, sisteme katılım tarihi kukla değişken olarak modele dahil edilmiştir.

Katılım bankalarının performans göstergesi olarak bağımlı değişkenin aktif karlılık olarak dikkate alındığı model tahmin sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Özsermaye yeterliliği açısından değerlendirildiğinde; Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) rasyosunun aktif karlılık üzerindeki etkisi pozitif iken, Özkaynaklar/Toplam Aktifler ve (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler rasyolarının aktif karlılık üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Aktif kalitesi açısından değerlendirildiğinde; Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler, Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler ve Duran Aktifler / Toplam Aktifler rasyolarının aktif karlılık üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip oldukları ifade edilebilir. Bilanço yapısı açısından değerlendirildiğinde; Toplam Toplanan Fonlar / Toplam Aktifler ve Alınan Krediler / Toplam Aktifler rasyolarının aktif karlılığı arttırıcı etkileri olduğu saptamıştır. Likidite açısından değerlendirildiğinde; Likit Aktifler / Toplam Aktifler ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler rasyolarının da aktif karlılık üzerindeki etkilerinin pozitif olduğu görülmektedir. Gelir-gider yapısı açısından değerlendirildiğinde; Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Aktifler ve Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler rasyolarının aktif karlılığını arttırıcı, Özel Karşılıklar Sonrası Net karpayı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) rasyosunun ise aktif karlılığı azaltıcı etkilere sahip olduğu ifade edilebilir.

Katılım bankalarının performans göstergesi olarak bağımlı değişkenin özkaynak karlılığı olarak dikkate alındığı model tahmin sonuçları ise şu şekilde özetlenebilir: Özsermaye yeterliliği açısından değerlendirildiğinde; Özkaynaklar/Toplam Aktifler ve Özkaynaklar- Duran Aktifler) / Toplam Aktifler rasyolarının özkaynak karlılığını pozitif olarak etkilemektedir. Aktif kalitesi açısından değerlendirildiğinde; Takipteki Krediler (Net)/ Toplam Krediler, Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler ve Duran Aktifler / Toplam Aktifler rasyoları özkaynak karlılığını olumsuz yönde etkilerken, Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler rasyosunun etkisinin pozitif olduğu görülmektedir. Likidite açısından değerlendirildiğinde; Likit Aktifler / Toplam Aktifler ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler rasyolarının özkaynak karlılığını arttırıcı etkilere sahiptir. Son olarak gelir-gider yapısı açısından, Özel Karşılıklar Sonrası Net

kâr payı Geliri / Toplam Aktifler ve Kâr payı Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler rasyolarının özkaynak karlılığı üzerinde pozitif, Özel Karşılıklar Sonrası Net kâr payı Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri) rasyosunun ise negatif olarak etkilediği ifade edilebilir.

Bu bulgular ışığında, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının toplam kredi hacmi ve sorunlu kredi hacmindeki büyüme, banka performansını olumsuz bir etki yaratmaktadır. Geleneksel bankaların, varlık yönetim şirketlerine sahip oldukları sorunlu kredileri satarak bu kredileri ortadan kaldırmaları, aktif kalitelerini ve karlılıklarını arttırmaları açısından olumlu katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, katılım bankacılık sisteminde böyle bir durum mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle, katılım bankaları sahip oldukları sorunlu kredileri varlık şirketlerine aktaramamakta ve bu durum da katılım bankalarının karlılığı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Söz konusu problemin üstünden gelebilmek amacıyla, katılım bankacılık prensiplerine tutarlı bir şekilde sorunlu kredilerin devrine ilişkin bir sistem oluşturulmalıdır.

Elde edilen bir diğer bulgu da Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının karlılığını olumsuz etkileyen bir diğer faktörün kamu sermayeli bankaların sisteme girmesi olduğudur. Kamu sermayeli katılım bankalarının katılım bankacılık sektörüne dahil olması, özel sermayeli katılım bankalarının fon toplama oranlarında ve finansal tablo kalemlerindeki değişimlere neden olabilmektedir. Aynı zamanda, devlet güvencesi sayesinde kamu sermayeli katılım bankalarının ilerleyen dönemlerde, özel sermayeli katılım bankalarından daha fazla paya sahip olabileceklerdir. Kamu sermayeli katılım bankalarının sektörde henüz çok yeni olmaları ve az miktarda kısa vadeli yabancı kaynaklara sahip olmaları da bu sonucun bir diğer nedeni olarak ifade edilebilir.

Tüm bunlarla beraber, sonuçları değerlendirirken konjonktürel etkileri de göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. 15 Temmuz darbe girişimi ve sonrasında yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler, yaşanan kur hareketliliği, jeopolitik sıkıntılar gibi gelişmeleri de dikkate alarak değerlendirmek çok daha doğru olacaktır. Ekonominin genelinde olumsuz bir hava olduğu dönemlerde bankalar da bu havadan olumsuz etkilenmektedirler. Bankaların performans göstergelerine de bu durum yansımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kamu sermayeli katılım bankalarının yakın gelecekte daha çok bölgeye yayılımının sağlanması ve

teşviklerin arttırılması, kamu sermayeli bankaların sektöre olan katkıları açısından avantajlar sağlayacaktır. Elde edilen sonuçlar Karcıoğlu vd. (2018) çalışmasını desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Aaoifi, (2018). Faizsiz Finans Standartları. (Çev. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi) İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Yayın No:10, 2018.
- Ahn, S. C., & Schmidt, P. (1995). Efficient estimation of models for dynamic panel data. *Journal of econometrics*, 68(1), 5-27.
- Akcan, A. (2019). İhracat Değer Endeksi ve Yatırım İlişkisi: Türkiye Örneği (1982-2017). *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 14(1) :11
- Aktaş, M. (2013). Stability of the Participation Banking Sector Against the Economic Crisis in Turkey, *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(1), 180-190.
- Aktaş, M. ve Avcı, T. (2017). Katılım Bankacılığının Performansı Üzerinde Etkili Olan Finansal Oranlar. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 882-901.
- Albaraka Türk (2021). Ortaklık Yapısı. <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx> (20.03.2021)
- Alper, D. and Anbar, A. (2011). Bank Specific and Macroeconomi Determinants of Commerdial Bank Profitability Empirical Evidence From Turkey *Business and Economic Research Journal*, 2(2), 139-152.
- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer. (2008). Kur'an-ı Kerim Meâli. İsmail Derin. 15. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, Cilt 609.
- Amba M. S. ve Almkharreq F. (2013). Impact of the Financial Crisis on Profitability of the Islamic Banks vs Conventional Banks- Evidence from GCC, *International Journal of Financial Research*, 4(3), 83-93.
- Arellano, M., & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *The review of economic studies*, 58(2), 277-297.
- Arellano, M., & Bover, O. (1995). Another look at the instrumental variable estimation of error-components models. *Journal of econometrics*, 68(1), 29-51.
- Baltagi, B. H., Feng, Q., & Kao, C. (2012). A Lagrange Multiplier test for cross-sectional dependence in a fixed effects panel data model. *Journal of Econometrics*, 170(1), 164-177.

- Baltagi, Badi H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley Sons ., 3. Baskı
- Bayındır, S. (2015). *Fıkıhî ve İslami Açından İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları)*. 1. İstanbul : Süleymaniye Vakfı Yayınları, Yayın No:21.
- Bddk, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. 2014. Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Faaliyet İzni. T.C. Resmî Gazete: 14.10.2014 tarih ve 29146 Sayılı
- Bddk, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. 2015. Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Faaliyet İzni. T.C. Resmî Gazete: 03.03.2015 tarih ve 292084 Sayılı
- Bddk, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. 2019b. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş. Faaliyet İzni. T.C. Resmî Gazete: 27.2.2019 tarih ve 30699 Sayılı.
- Bilir, A. Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi), 2010.
- Bougated, K. (2015) The Impat of Corruption on the Soundness of Islamic Banks. *Borsa Istanbul Review*, 15(4), 283-295.
- Breitung, J., & Meyer, W. (1994). Testing for unit roots in panel data: are wages on different bargaining levels cointegrated?. *Applied economics*, 26(4), 353-361.
- Breusch, T. S. and Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Application to Model Specifications in Econometric. *Review of Economic Studies* 47: 239-253.
- Chazi A. ve Syed, L. A. M. (2010). Risk Exposure During the Global Financial Crisis: The Case of Islamic Banks, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3(4), 321-333.
- Choong, Y.V., Thim, C.K., Kyzy, B.T. (2012). Performance of Islamic Commercial Banks in Malaysia: An Empirical Study. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 8(2), 67-80.
- Dönmez, İ. 1996. Garar. *İslam Ansiklopedisi*, DİA. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), 1996, Cilt 13
- Duramaz, S., (2020). Faizsiz Bankacılıktaki Küresel Görünüm: Dünya Geneline ve Türkiye Özelinde bir Değerlendirme. *Küreselleşmenin Finansal ve Reel Yaşama Yansımaları*, İstanbul: Beta yayınları
- Emlak Katılım. (2018) Faaliyet Raporu. <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-bilgiler/faaliyet-raporlari> (2020).

- Emlak Katılım. (2020). Denetim Raporu. <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/denetim-raporlari-122#1749x> (18.11.2020). <https://bit.ly/3esETS5>. (17.03.2021)
- Emlak Katılım. (2020). Emlak Katılım Hakkımızda. <https://emlakkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce>. (20.03.2021)
- En-Nevevi, Muhyiddin (2016). Riyâzü's-Sâlihîn. [çev.] M.Emin Özafşar ve Bünyamin Erul. 5.Baskı. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016. Cilt 1. s. 201.
- En-Nevevi, Muhyiddin (2016). Riyâzü's-Sâlihîn. [çev.] M.Emin Özafşar ve Bünyamin Erul. 5.Baskı. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016. Cilt 2. s. 172.
- Ersoy, A. (2015). İslam İktisadı ve İktisadi Yapısı: İnsan Merkezli Fıtri İktisat ve İktisadi Yapısı, *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi*, Cilt:1.
- Faizsiz Bankacılık, Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı <https://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler>, (25.11.2020).
- Frees, E. W. (1995). Assessing Cross-sectional Correlation in Panel Data. *Journal of Econometrics* 69: 393-414
- Friedman, M. (1937). The Use of Ranks to Avoid the Assumption of Normality Implicit in the Analysis of Variance. *Journal of the American Statistical Association* 32: 675-701
- Gazâlî, İ. 1973. İhyâu' Ulûmi'd-dîn. [çev.] Ahmet Serdaroğlu. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1973. Cilt 2.
- Görmüş, Ş., Yabancı, A. (2019). Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi. Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı (s.105), İstanbul: TKBB Yayınları
- Hadri, K. (2000). Testing For Stationary in Heterogeneous Panel Data. *Econometrics Journal* 3: 148-161.
- Harris, R. D., & Tzavalis, E. (1999). Inference for unit roots in dynamic panels where the time dimension is fixed. *Journal of econometrics*, 91(2), 201-226.
- Hasan M., ve Dridi J. (2010). The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study, IMF Working Paper WP/10/201, 1- 46.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica: Journal of the econometric society*, 1251-1271.

- Hidayat S. E. ve Abduh M. (2012). Does Financial Crisis Give Impacts on Bahrain Islamic Banking Performance? A Panel Regression Analysis, *International Journal of Economics and Finance*, 4(7), 79-87.
- Holtz-Eakin, D. (1988). Testing for individual effects in autoregressive models. *Journal of Econometrics*, 39(3), 297-307.
- Holtz-Eakin, D., Newey, W., & Rosen, H. S. (1988). Estimating vector autoregressions with panel data. *Econometrica: Journal of the econometric society*, 1371-1395.
- Hoyos, R. E. D.; Sarafidis, V. (2006). Testing for Cross-Sectional Dependence in Panel Data Models. *The Stata Journal*, 6(4): 482-496.
- Im, K. S.; Pesaran, M. H.; Shin, Y. (2003). Testing For Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115: 53-74.
- Jawadi, F., Jawadi, N., Cheffou, A.I., Ameer, H. B. and Louhihi, W. (2017). Modelling the Effect of the Geographical Environment on Islamic Banking Performance: A Panel Quantile Regression Analysis. *Economic Modelling* 67, 300-306.
- Kallek, C, Hisbe , DİA, XVIII, (1998), s. 133-143.
- Karakuş, E. ve Yılmaz Küçük, Ş. (2016). Katılım Bankalarında Kârlılığın Belirleyicileri: Türkiye Örneği İçin Bir Panel Veri Analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 119-131.
- Karacıoğlu, R., Ağırman, E., Kübra, A., Yetim, A., & Rabia, D. (2018). Kamu Sermayeli Katılım Bankaları İle Özel Sermayeli Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 149-170.
- KuveytTürk (2021). Ortaklık Yapısı. <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi> (20.03.2021)
- Kuveyttürk. (2020). Yatırımcı İlişkileri. <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri>. (20.03.2021)
- Levin, A.; Lin, C.; Chu, C. J. (2002). Unit Root Tests in Panel data: Asympotic and Finite-Sample Propertie. *Journal of Ecnometrics*, 108: 1-24.
- Metin, İ., Akcan, A. T. (2017). Küreselleşmenin Dış Ticarete Etkisi: Türkiye Analizi. *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 7(2), 257-268.

- Mimouni, K., Smaoui, H., Temimi, A. and Al-Azzam, M. (2019). The Impact of Sukuk on the Performance of Conventional and Islamic Banks. *Pacific-Basin Finance Journal*, 54, 42-54.
- Mukhibad, H. and Khafid, M. (2018). Financial Performance Determinant of Islamic Banking in Indonesia. *Jurnal Keuangan dan Perbankan*, 22(3), 506-517.
- Nawaz, T. and Haniffa, R. (2017). Determinants of Financial Performance of Islamic Banks: An Intellectual Capital Perspective. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 8(2), 130-142.
- Özkan, H. (2012) Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları. (Yüksek Lisans Tezi, Ömer Halis Demir Üniversitesi).
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16(31):297
- Pesaran, M. H. (2004). *General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels*. Cambridge Working Papers in Economics No: 0435, Faculty of Economics University of Cambridge.
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple Panel Unit Root Test In The Presence of Cross-Section Dependence. *Journal Of Applied Econometrics*, 22:265-312.
- Rashid, A. and Jabeen, S. (2016). Analyzing Performance Determinants: Conventional Versus Islamic Banks in Pakistan. *Borsa İstanbul Review*, 16(2), 92-107.
- Safrali, A. and Gumus, G.K. (2010). The Effect of Macroeconomic Factors on the Performance of Azerbaijan Banking System. *Journal of Money, Investment and Banking*, 1(25), 59-69.
- Sarıdoğan, H. Ö. (2020). Katılım Bankalarının Performansını Etkileyen Faktörler: Küresel Kriz Bağlamında Bir Dinamik Panel Veri Analizi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 148-167.
- T.C. Resmî Gazete. (1983). Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine ilişkin Esas ve Usuller. <https://bit.ly/3esETS5>, (17.04.2021)
- T.C. Resmî Gazete. (2001). 4672 Bankalar Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/05/20010529.htm>. (17.04.2021)
- T.C. Resmî Gazete. (2005). 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051101M1-1.htm>. (17.04.2021)

- Tamimi, H.A.H. (2010). Factors Influencing Performance of UAE Islamic and Conventional Banks. *Global Journal of Business Research*, 4(2), 1-9.
- Tatoğlu, F. Y. (2012). İleri Panel Veri Analizi, Beta Basım Yayım Dağıtım
- Tkbb. (2015). Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- Tkbb. (2020). Tkbb Web Sitesi. <https://tkbb.org.tr/veri/sektormukayese>. (25.03.2021)
- Toraman, C., Ata, H.A., Buğan, M.F. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılmalı Analizi: *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-310.
- Türkiye Finans. (2020). Ortaklık Yapısı. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx>. (20.03.2021)
- Türkiye Finans. (2020). Türkiye Finans Hakkında. <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>. (20.03.2021)
- Uludağ, S. (1988). İslamda Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış. Birinci Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları, 130, 1988.
- Vakıf Katılım. (2020). Vakıf Katılım hakkımızda. <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin>. (20.03.2021)
- Vakıf Katılım. (2020). Faaliyet Raporu. <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/flippingbook2020/pdf/tr-konsolide.pdf>. (17.03.2021)
- Wasiuzzaman, S., & Tarmizi, H. A. B. A. (2010). Profitability of Islamic banks in Malaysia: an empirical analysis. *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 6(4), 53-68.
- Wooldridge, J. (2002). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, The MIT Press, London, England
- Wu, D. M. (1974). Alternative tests of independence between stochastic regressors and disturbances. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 733-750.
- Zeitun, R. (2012). Determinants of Islamiicand Conventional Banks Performance in GCC Countries Using Panel Data Analysis. *Global Economy and Finance Journal*, 5(1), 53-72.

- Ziraat Katılım. (2018). Faaliyet Raporu. file:///C:/Users/sakin/Downloads/Ziraat%20Kat_1_m%202018%20Konsolide%20Faaliyet%20Raporu.pdf. (17.03.2021)
- Ziraat Katılım. (2020). 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inline-files/Ziraat%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankas%C4%B1%2031.12.2020%20Faaliyet%20Raporu.pdf>. (17.03.2021)
- Ziraat Katılım. (2020). Ziraat Katılım Hakkında. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizim-taniyin/kurumsal-bilgiler/ziraat-katilim-hakkinda>. (20.03.2021)
- Ziraat Katılım. 31 Aralık 2020 Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu. (2020.)https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inline-files/31.12.2020%20Konsolide%20Olmayan%20Ziraat%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Denetim%20Raporu_0.pdf (17.03.2021)
- Ziraat Katılım. (2015). İcazet Belgesi. <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/2020-05/29Mayis2015tarihliicazetBelgesi.pdf>. (20.03.2021)